

Anna Hrycaj, Anna Michalska*

Wpływ postępowań likwidacyjnych
wszczynanych w wybranych krajach
europejskich systemu prawnego *common law*
na bieg postępowań rozpoznawczych
i egzekucyjnych toczących się w Polsce
oraz wpływ wszczęcia i wyniku postępowania
w wyżej wymienionych krajach na istnienie
roszczenia dochodzonego przed sądem polskim

I. SYSTEM PRAWA UPADŁOŚCIOWEGO W UNII EUROPEJSKIEJ

Obecnie w systemie prawa unijnego postępowania upadłościowego dotyczą następujące akty prawne: (i) rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2015/848 z 20.05.2015 r. w sprawie postępowania upadłościowego (wersja przekształcona)¹, (ii) dyrektywa 98/26/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 19.05.1998 r. w sprawie zamknięcia rozliczeń w systemach płatności oraz w systemach rozliczeń papierów wartościowych², (iii) dyrektywa 2001/24/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 4.05.2001 r. w sprawie reorganizacji i likwidacji instytucji kredytowych³, (iv) dyrektywa 2001/17/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 19.03.2001 r. w sprawie reorganizacji i likwidacji zakładów ubezpieczeń⁴.

Spośród wymienionych dokumentów aktem o najszerszym znaczeniu obejmującym wszystkich dłużników (za wyjątkiem podmiotów wyraźnie wyłączonych w art. 1 ust. 2) jest rozporządzenie w sprawie postępowania upadłościowego. Rozporządzenie nie tworzy ujednoczonych reguł merytorycznych czy procesowych

* Anna Hrycaj jest profesorem Uczelni Łazarskiego, sędzią Sądu Okręgowego w Warszawie; Anna Michalska jest doradcą restrukturyzacyjnym.

¹ Dz.Urz. UE L 141 z 5.06.2015 r., s. 19 – dalej rozporządzenie w sprawie postępowania upadłościowego, rozporządzenie albo rozporządzenie nr 2015/848.

² Dz.Urz. WE L 166 z 11.06.1998 r., s. 45.

³ Dz.Urz. WE L 125 z 5.05.2001 r., s. 15.

⁴ Dz.Urz. WE L 110 z 20.04.2001 r., s. 28.

dotyczących postępowania upadłościowego⁵, lecz jedynie wprowadza „przejrzyste reguły zapewniające stabilność i spójność tak ważnym aspektem jak jurysdykcja, prawo właściwe oraz uznanie i wykonalność orzeczeń”⁶.

Rozporządzenie w sprawie postępowania upadłościowego obowiązuje w całości i bezpośrednio w polskim systemie prawnym⁷. Oznacza to, że w sprawach objętych rozporządzeniem i w zakresie w nim uregulowanym mają zastosowanie przepisy rozporządzenia z wyłączeniem przepisów prawa polskiego, w tym również z wyłączeniem przepisów prawa upadłościowego dotyczących międzynarodowego postępowania upadłościowego (część druga ustawy – Prawo upadłościowe). Zasada ta została również potwierdzona w przepisach polskiego prawa upadłościowego, które w art. 378 ust. 1 stanowi, że przepisów z zakresu międzynarodowego postępowania upadłościowego (przepisów części drugiej) nie stosuje się, jeżeli umowa międzynarodowa, której Rzeczypospolita Polska jest stroną albo prawo organizacji międzynarodowej, której Rzeczypospolita Polska jest członkiem stanowi inaczej.

Zgodnie pkt 25 preambuły rozporządzenia nr 2015/848 rozporządzenie to stosuje się tylko do postępowań upadłościowych prowadzonych wobec dłużników, których główny ośrodek podstawowej działalności znajduje się na obszarze państwa członkowskiego UE⁸. Takie uregulowanie eliminuje z zakresu zastosowania rozporządzenia dłużników, których główny ośrodek podstawowej działalności znajduje się poza obszarem Unii Europejskiej, mimo że na jej obszarze znajduje się siedziba lub miejsce zamieszkania dłużnika albo jego majątek. W takich przypadkach nie będą miały zastosowania przepisy rozporządzenia, lecz prawo krajowe poszczególnych państw członkowskich.

Zgodnie z art. 1 ust. 2 rozporządzenia nie ma ono zastosowania do postępowań upadłościowych dotyczących zakładów ubezpieczeń społecznych⁹, instytucji kredytowych¹⁰, przedsiębiorstw inwestycyjnych¹¹ świadczących usługi obejmujące przechowywanie środków pieniężnych oraz papierów wartościowych osób trzecich, a także przedsiębiorstw zbiorowego inwestowania¹². Według punktu 19 preambuły rozporządzenia nr 2015/848 podmioty te zostały wyłączone z zakresu zastosowania

⁵ J. Golańczyński, *Współpraca sądowa w sprawach cywilnych i handlowych w Unii Europejskiej*, Warszawa 2007, s. 257.

⁶ Tak Trybunał Sprawiedliwości (dalej TS) w uzasadnieniu orzeczenia z 12.02.2009 r., C-339/07, Christopher Seagon przeciwko Deko Marty Belgium NV, EU:C:2009:83 (Dz.Urz. WE C 82 z 4.04.2009 r., s. 4), pkt 59.

⁷ Odmienne niż dyrektywy, które musiały być inkorporowane do polskiego systemu prawnego w drodze inicjatywy ustawodawczej. Inkorporacja została dokonana na podstawie ustawy z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. z 2016 r. poz. 2171 ze zm.) – dalej p.u.n.

⁸ Nie ma przy tym rozstrzygającego znaczenia to, gdzie znajduje się siedziba dłużnika – tak *High Court of Justice, Chancery Division, Companies Court* w orzeczeniu z 7.02.2003 r. w sprawie *BRAC Rent-A-Car International Inc*, EWHC 128–0042, ZIP 2003, s. 813.

⁹ Określenie zakład ubezpieczeń społecznych użyte w art. 1 ust. 2 rozporządzenia musi być rozumiane zgodnie z postanowieniami dyrektywy 239 z 24.07.1973 r. (Pierwsza Dyrektywa Rady w sprawie koordynacji przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do podejmowania i prowadzenia działalności w dziedzinie ubezpieczeń bezpośrednich innych niż ubezpieczenia na życie) (Dz.Urz. WE L 228 z 16.08.1973 r.).

¹⁰ Pojęcie instytucji kredytowej należy rozumieć według dyrektywy 2006/48 (dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/48/WE z 14.06.2006 r. odnosząca się do podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje kredytowe) (Dz.Urz. WE L 177 z 30.06.2006 r., s. 1).

¹¹ Przedsiębiorstw inwestycyjnych dotyczy dyrektywa 2004/39 (dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2004/39/WE z 21.04.2004 r. w sprawie rynków instrumentów finansowych zmieniająca dyrektywy Rady 85/611/EWG i 93/6/EWG i dyrektywę 2000/12/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylająca dyrektywę Rady 93/22/EWG) (Dz.Urz. WE L 145 z 30.04.2004 r., s. 1).

¹² Przedsiębiorstw zbiorowego inwestowania dotyczy dyrektywa 611 z 20.12.1985 r. (dyrektywa Rady w sprawie koordynacji przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do przedsiębiorstw zbiorowego inwestowania w zbywalne papiery wartościowe [UCITS]) (Dz.Urz. WE L 375 z 3.12.1985 r., s. 3).

rozporządzenia dlatego, że są one przedmiotem szczególnych uregulowań, a nadto iż w pewnym zakresie krajowe organy nadzoru dysponują wobec tych podmiotów bardzo szerokimi uprawnieniami interwencyjnymi. Zagadnienia reorganizacji i upadłości podmiotów wyłączonych z zakresu stosowania rozporządzenia objęte są następującymi dyrektywami: (i) dyrektywą 98/26¹³, (ii) dyrektywą 2001/24¹⁴, (iii) dyrektywą 2001/17¹⁵. Dyrektywy te zostały wdrożone do polskiego porządku prawnego (por. art. 22 ust. 1 pkt 4, art. 51 pkt 7, art. 66, 67, 80, 135, 136, 136, 451–470, 481 i 482 p.u.n.).

Zgodnie z art. 1 ust. 1 rozporządzenia ma ono zastosowanie do publicznych postępowań zbiorowych – w tym do postępowań przejściowych – określonych w prawie dotyczącym niewypłacalności i w których do celów naprawczych, celów restrukturyzacji długu, reorganizacji lub likwidacji:

- a) całkowicie lub częściowo odebrano dłużnikowi zarząd majątkiem i powołano zarządcę,
- b) majątek i sprawy dłużnika poddano kontroli sądowej lub nadzorowi sądowemu lub
- c) na podstawie orzeczenia sądu lub z mocy prawa zostaje przyznane tymczasowe wstrzymanie indywidualnego postępowania egzekucyjnego, by umożliwić negocjacje między dłużnikiem a jego wierzycielami, pod warunkiem że w postępowaniach, w których przyznano tymczasowe wstrzymanie egzekucji, przewidziane zostaną właściwe środki dla ochrony ogółu wierzycieli, oraz, jeżeli nie nastąpi porozumienie, postępowania te poprzedzają jedno z postępowań, o których mowa w lit. a lub b.

Jeżeli postępowania, o których mowa w niniejszym ustępie, można wszcząć w sytuacji, w której zachodzi jedynie prawdopodobieństwo niewypłacalności, to ich celem musi być uniknięcie niewypłacalności dłużnika lub uniknięcie ustania jego działalności gospodarczej. Postępowania, o których mowa w art. 1 ust. 1, są wymienione w załączniku A. Każde krajowe postępowanie, które jest wymienione w załączniku A do rozporządzenia podlega przepisom rozporządzenia i jest uważane za postępowanie w przedmiocie niewypłacalności w rozumieniu art. 1 ust. 1, a jednocześnie rozporządzenie nie dotyczy tych postępowań, które w tym załączniku nie są wymienione¹⁶.

W załączniku A są wymienione następujące postępowania prowadzone w **Wielkiej Brytanii**: *winding-up by or subject to the supervision of the court; creditors' voluntary winding-up (with confirmation by the court); administration, including appointments made by filing prescribed documents with the court; voluntary arrangements under insolvency legislation; bankruptcy or sequestration* oraz następujące postępowania **irländzkie**: *compulsory winding-up by the court; bankruptcy; the administration in bankruptcy of the estate of persons dying insolvent; winding-up in bankruptcy of partnerships; creditors' voluntary winding-up (with confirmation of a court); arrangements under the control of the court which involve the vesting of all or part of the property of the debtor in the Official Assignee for realization and distribution; company examinership*.

¹³ Zob. przypis 2.

¹⁴ Zob. przypis 3.

¹⁵ Zob. przypis 4.

¹⁶ Na temat zakresu zastosowania rozporządzenia zob. szerzej M. Porzycki, *Prawo restrukturyzacyjne a zakres zastosowania unijnego prawa upadłościowego*, „Monitor Prawniczy” 2015/20, s. 1073.

II. REGULACJE PRAWA UNIJNEGO DOTYCZĄCE WPŁYWU OGŁOSZENIA UPADŁOŚCI W JEDNYM PAŃSTWIE CZŁONKOWSKIM NA POSTĘPOWANIA SĄDOWE I EGZEKUCYJNE W INNYM PAŃSTWIE CZŁONKOWSKIM

1. Skutki ogłoszenia upadłości dla toczących się postępowań

Omawiając skutki ogłoszenia upadłości dla postępowań toczących się w innym państwie członkowskim należy dokonać podziału tych postępowań na dwie grupy: postępowania egzekucyjne oraz postępowania rozpoznawcze, ponieważ regulacja przyjęta przez rozporządzenie jest dla tych dwóch grup odmienna.

2. Postępowania egzekucyjne

Jeśli rozporządzenie nr 2015/848 nie stanowi inaczej, to dla postępowania upadłościowego i jego skutków właściwe jest prawo państwa członkowskiego w którym zostaje wszczęte postępowanie, określane dalej w rozporządzeniu jako „państwo wszczęcia postępowania” (art. 7 ust. 1 rozporządzenia). W szczególności prawo państwa wszczęcia postępowania jest właściwe dla oceny skutków ogłoszenia upadłości dla środków dochodzenia praw przez poszczególnych wierzycieli, z wyłączeniem zawisłych postępowań sądowych (art. 4 ust. 2f rozporządzenia). Określenie „środki dochodzenia praw przez poszczególnych wierzycieli” (ang. *proceedings brought by individual creditors*, niem. *Rechtsverfolgungsmaßnahmen einzelner Gläubiger auswirkt*, fr. *pursuits individuelles*) oznacza wszelkie środki, metody i procedury dochodzenia roszczeń przez poszczególnych wierzycieli z wyłączeniem procesów w toku. W szczególności art. 7 ust. 2f dotyczy dochodzenia roszczeń w drodze egzekucji, zabezpieczenia czy innego sposobu przymusowego zaspokojenia bądź zabezpieczenia roszczeń wierzyciela¹⁷. Tak więc w przypadku ogłoszenia upadłości w Polsce jej skutki dla toczących się w innych państwach członkowskich egzekucji z majątku dłużnika należy oceniać w świetle art. 146 p.u.n. Natomiast w przypadku ogłoszenia upadłości w innym państwie członkowskim jej skutki dla prowadzonych w Polsce postępowań egzekucyjnych należy oceniać w świetle prawa państwa wszczęcia postępowania upadłościowego.

3. Postępowania rozpoznawcze

3.1. Wpływ ogłoszenia upadłości na toczące się postępowania

Inną zasadę rozporządzenie przyjęło w odniesieniu do toczących się postępowań (ang. *lawsuits pending*, niem. *Rechtsstreitigkeiten*, fr. *les instances en cours*). Użyte w art. 7 ust. 2f oraz w art. 18 rozporządzenia określenie „zawisłe postępowanie sądowe dotyczące przedmiotu albo prawa wchodzącego w skład masy upadłościowej dłużnika” należy rozumieć jako „postępowanie rozpoznawcze”. Zgodnie z art. 18

¹⁷ Por. G. Moss, I.F. Fletcher, S. Isaacs, *The EC Regulation on Insolvency Proceedings, A Commentary and Annotated Guide*, Nowy Jork 2002, s. 65. Autorzy wskazują, że art. 4 ust. 2f dotyczy egzekucji, zajęcia majątku, konfiskaty, przepadku mienia.

rozporządzenia wpływ postępowania upadłościowego na te postępowania podlega wyłącznie prawu państwa członkowskiego, w którym toczy się postępowanie. Prawo państwa, w którym toczy się dane postępowanie, będzie więc decydowało o możliwości kontynuowania postępowania rozpoznawczego, ewentualnych modyfikacjach w zakresie stron postępowania czy też dochodzonego roszczenia¹⁸. W literaturze podkreśla się przy tym, że prawa poszczególnych państw członkowskich różnią się między sobą co do regulacji skutków ogłoszenia upadłości dla toczących się postępowań¹⁹.

3.2. Dopuszczalności wszczynania w innych państwach członkowskich nowych postępowań po ogłoszeniu upadłości

Regulacja art. 7 ust. 2f rozporządzenia, która spod zakresu działania prawa państwa wszczęcia postępowania wyłącza jedynie postępowania toczące się w chwili ogłoszenia upadłości (zawisłe) oznacza, że do oceny dopuszczalności wszczęcia za granicą postępowania rozpoznawczego, zabezpieczającego lub egzekucyjnego dotyczącego masy upadłości należy stosować prawo państwa wszczęcia postępowania upadłościowego. Stanowisko takie zajął również Trybunał Sprawiedliwości w wyroku z 17.03.2005 r.²⁰, stwierdzając, że skarga wniesiona przez Komisję Europejską (dalej Komisja) do sądu wspólnotowego (obecnie unijnego) przeciwko przedsiębiorstwom, w stosunku do których zostało wszczęte postępowanie upadłościowe w państwie członkowskim jest niedopuszczalna na podstawie art. 4 ust. 2f rozporządzenia nr 1346/2000²¹, który w stanie faktycznym rozpoznawanej sprawy odsyłał do stosowania przepisów prawa niemieckiego i austriackiego. Zarówno w prawie niemieckim (art. 87, 174 i n. InsO²²), jak i austriackim (art. 6 ust. 1 KO²³) wszczynanie lub kontynuowanie po ogłoszeniu upadłości postępowań sądowych mających na celu dochodzenia praw lub dóbr wchodzących w skład masy upadłości jest niedopuszczalne. W uzasadnieniu tego orzeczenia TS zwrócił również uwagę, że z regulacji proceduralnych większości państw członkowskich dotyczących poruszonej kwestii wynika, iż wierzyciele nie są uprawnieni do sądowego dochodzenia w odrębnym postępowaniu swych roszczeń względem osoby, w stosunku do której zostało wszczęte postępowanie upadłościowe.

III. UPADŁOŚĆ KONSUMENCKA W WIELKIEJ BRYTANII

1. Źródła prawa z zaznaczeniem odmienności dla Anglii, Walii, Szkocji i Irlandii Północnej

Głównymi źródłami angielskiego prawa upadłościowego są:

- *Insolvency Act* z 1986 r. (dalej IA) – główne źródło prawa upadłościowego w Wielkiej Brytanii, obowiązuje w Anglii i Walii, a także w Szkocji, wszedł w życie 29.12.1986 r.

¹⁸ *Vigros-Schmit Report on the Convention on Insolvency Proceedings* [w:] G. Moss, I.F. Fletcher, S. Isaacs, *The EC Regulation...*, Appendix 1, s. 295.

¹⁹ G. Moss, I.F. Fletcher, S. Isaacs, *The EC Regulation...*, s. 65.

²⁰ C-294/02, Komisja przeciwko AMI Semiconductor Belgium i in., EU:C:2005:172.

²¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1346/2000 z 29.05.2000 r. w sprawie postępowania upadłościowego (Dz.U. WE L 160 z 30.06.2000 r.) – dalej rozporządzenie nr 1346/2000.

²² *Insolvenzordnung* z 18.10.1994 r. (Bundesgesetzblatt – BGBl III 311–13, 1994, cz. I, s. 2866 i 2911).

²³ *Konkursordnung* z 10.12.1914 r., RGBl 337.

- *Enterprise Act* z 2002 r. – duża nowelizacja IA, która weszła w życie 1.04.2004 r.
- *Insolvency Rules* z 1986 r. (dalej IR) – akt prawny o charakterze wykonawczym²⁴.

W angielskim prawie upadłościowym zastosowano podział dychotomiczny na niewypłacalność spółek/osób prawnych (ang. *companies/corporate insolvency*) oraz niewypłacalność osób fizycznych (ang. *individual insolvency*). Przy czym w przypadku spółek osobowych stosuje się przepisy o upadłości osób prawnych, natomiast do wspólników w takich spółkach będących osobami fizycznymi (*partners*) stosuje się przepisy o niewypłacalności osób fizycznych. Podział ten znajduje odzwierciedlenie w systematyce IA.

Insolvency Act dzieli się na 19 części, tworzących 3 grupy:

- *Company Insolvency – Winding Up* (części 1–7);
- *Insolvency of Individuals – Bankruptcy* (części 8–11);
- *Miscellaneous matters bearing on both company and individual insolvency, General interpretation, Final Provisions* (części 11–19).

Niektóre części dzielą się na rozdziały. Wśród przepisów IA można znaleźć zarówno regulacje prawno-materialne, jak i procesowe oraz ustrojowe.

Insolvency Act, pomimo obowiązywania – co do zasady – na obszarze Anglii i Walii oraz Szkocji, wprowadza pewne odrębne rozwiązania dla obszaru Szkocji (przykładowo, w przypadku upadłości spółek/osób prawnych zarejestrowanych w Anglii i Walii zarządca [*liquidator*] ma obowiązek przedłożyć wspólnikom oraz wierzycielom sprawozdanie o sytuacji spółki na koniec pierwszego oraz każdego kolejnego roku postępowania, natomiast w przypadku podmiotów zarejestrowanych w Szkocji zarządca [*liquidator*] zwołuje walne zgromadzenie wspólników i zebranie wierzycieli pod koniec pierwszego i każdego kolejnego roku od rozpoczęcia postępowania).

Regulacje IA w zakresie niewypłacalności osób fizycznych nie znajdują zastosowania na obszarze Szkocji (art. 440 IA) oraz Irlandii Północnej (art. 441 IA).

W Szkocji postępowanie upadłościowe osób fizycznych prowadzone jest w oparciu o przepisy *Bankruptcy (Scotland) Act* z 2016 r. (dalej BA). Ustawa ta skonsolidowała przepisy *Bankruptcy (Scotland) Act* z 1985 r. i 1993 r. oraz *Bankruptcy and Debt Advice (Scotland) Act* z 2014 r.

W Irlandii Północnej postępowanie upadłościowe osób fizycznych prowadzone jest na podstawie przepisów *Insolvency (Northern Ireland) Order* z 1989 r. (dalej IO).

2. Ogólne regulacje IA w zakresie postępowania upadłościowego dotyczącego konsumenta

2.1. Legitymacja

2.1.1. Legitymacja czynna

W przypadku niewypłacalności osoby fizycznej, zgodnie z art. 264 IA, wniosek o ogłoszenie upadłości (*bankruptcy petition*) może złożyć:

²⁴ Na temat struktury prawa upadłościowego w Wielkiej Brytanii zob. szerzej L. Doyle, A. Keay, *Insolvency Legislation. Annotations and Commentary*, Bristol 2016, s. 1–3.

- a) wierzyciel lub wierzyciele dłużnika,
- b) dłużnik,
- c) tymczasowy zarządca (*temporary administrator*) ustanowiony zgodnie z art. 38 rozporządzenia nr 1346/2000 w sprawie postępowania upadłościowego,
- d) zarządca (*liquidator*) ustanowiony w głównym postępowaniu upadłościowym otwartym na podstawie art. 3 ust. 1 rozporządzenia nr 1346/2000 w sprawie postępowania upadłościowego,
- e) nadzorca układu (*supervisor*) oraz osoba związana z dłużnikiem dobrowolnym układem (*voluntary arrangement*) zatwierdzonym zgodnie z przepisami części VIII (*Individual Voluntary Arrangements*),
- f) jeżeli postępowanie upadłościowe ma mieć charakter sankcyjny, a przeciwko dłużnikowi wydano karny nakaz upadłościowy (*criminal bankruptcy order*), to Oficjalny Wnioskodawca (*Official Petitioner*) będący urzędnikiem publicznym lub inna osoba upoważniona sędowo zgodnie z przepisami sekcji 39(3) ustawy z 1973 r. o kompetencjach sądów karnych (*Powers of Criminal Courts Act 1973*).

2.1.2. Legitymacja bierna

Zgodnie z art. 265(1) IA sąd wydaje orzeczenie będące odpowiednikiem polskiego postanowienia o ogłoszeniu upadłości (*bankruptcy order*) w stosunku do osoby fizycznej, która:

- a) ma domicyl, tj. stałe miejsce zamieszkania w Anglii lub Walii,
- b) przebywała w Anglii lub Walii w dniu złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości albo
- c) była rezydentem (*ordinary resident*) lub miała miejsce zamieszkania (*place of residence*) w Anglii lub Walii w dowolnym okresie w ciągu poprzedzających złożenie wniosku 3 lat, albo
- d) prowadziła działalność gospodarczą w Anglii lub Walii w dowolnym okresie w ciągu poprzedzających złożenie wniosku 3 lat – jako przedsiębiorca jednoosobowy (*sole trader*) lub była współnikiem w spółce osobowej (*partnership*), lub działała jako pośrednik lub menedżer na rzecz osoby fizycznej, przedsiębiorcy jednoosobowego albo spółki osobowej.

2.2. Podstawy ogłoszenia upadłości

Na gruncie regulacji IA upadłość można ogłosić wyłącznie w stosunku do osoby fizycznej, która utraciła zdolność regulowania zobowiązań (*unable to pay his debts*)²⁵. Przesłankę taką wprowadza się w art. 267 ust. 2 IA (*grounds of creditor's petition*) oraz art. 272 ust. 1 IA (*grounds of debtor's petition*). W przypadku osób fizycznych istnieją dwa tryby ogłoszenia upadłości: upadłość dobrowolna oraz upadłość przymusowa.

²⁵ Na temat podstaw ogłoszenia upadłości osoby fizycznej zob. szerzej L. Doyle, A. Keay, *Insolvency...*, s. 458–465.

W pierwszym przypadku wniosek o ogłoszenie upadłości (*debtor's bankruptcy petition*) składa sam dłużnik. Dłużnik do takiego wniosku musi dołączyć oświadczenie o stanie majątkowym (*statement of affairs*), które musi zawierać również informacje o wierzycielach i stanie zobowiązań dłużnika. W efekcie sąd może ogłosić upadłość (wydać *bankruptcy order*).

Zgodnie z treścią art. 273 IA sąd nie może ogłosić upadłości (*bankruptcy order*), jeżeli zobowiązania obciążające dłużnika nie przekraczają 20.000 funtów (*small bankruptcies level*), a łączna wartość aktywów dłużnika wynosi więcej niż 2.000 funtów (*minimum amount*). W takim wypadku sąd musi powołać licencjonowanego doradcę (*insolvency practitioner*), który sporządzi raport określony w art. 274 IA dotyczący stanu majątkowego dłużnika i tego, czy jest zdolny zawrzeć dobrowolny układ z wierzycielami (*Individual Voluntary Arrangement*).

W przypadku wniosku składanego przez wierzyciela (*creditor's bankruptcy petition*) osobę fizyczną uznaje się za niewypłacalną wyłącznie w dwóch przypadkach (art. 268 IA):

- gdy wnoszący wierzyciel wezwał dłużnika do zapłaty albo zabezpieczenia wymagalnego długu na jego rzecz w przewidzianej prawem formie (*statutory demand*) co najmniej na 3 tygodnie przed złożeniem wniosku i wezwanie to nie zostało przez dłużnika zrealizowane ani zakwestionowane zgodnie z przepisami albo
- gdy egzekucja długu przysługującego przynajmniej jednemu z wnoszących wierzycieli okazała się w całości lub w części bezskuteczna.

W myśl przywołanego wyżej przepisu, dłużnik jest zagrożony niewypłacalnością (*appears to have no reasonable prospect of being able to pay a debt*), jeśli wnoszący wierzyciel wezwał dłużnika do wykazania, że istnieje realna szansa, iż dłużnik będzie w stanie spłacić dług, gdy stanie się już wymagalny, w przewidzianej prawem formie (*statutory demand*) co najmniej na 3 tygodnie przed złożeniem wniosku i wezwanie to nie zostało przez dłużnika zrealizowane ani zakwestionowane zgodnie z przepisami.

2.3. Właściwość sądów

Właściwość sądów w Anglii jest zróżnicowana w zależności od tego, czy mamy do czynienia z upadłością osób fizycznych czy osób prawnych.

W przypadku upadłości osób fizycznych właściwe są następujące sądy:

- a) *High Courts* w sytuacji, gdy dłużnik:
  - jest rezydentem lub prowadzi działalność gospodarczą w londyńskim dystrykcie insolwencyjnym;
  - nie jest rezydentem w Anglii lub Walii;
  - nie jest znane wnioskodawcy, w jakim kraju ma status rezydenta (miejsca zamieszkania) lub gdzie prowadzi działalność gospodarczą;
  - wniosek jest złożony przez organ rządowy na podstawie decyzji o bezskutecznej egzekucji lub *statutory demand* przewidujących, że w sytuacji, gdy wniosek o ogłoszenie upadłości (*bankruptcy petition*) jest niezbędny, to będzie złożony do *High Court*.

- b) *County Courts* (sądy poszczególnych hrabstw) w pozostałych sytuacjach – wniosek składa się w miejscu, gdzie dłużnik przebywał lub prowadził działalność gospodarczą najdłużej w ciągu ostatnich 6 miesięcy, gdy są to miejsca różne, to bierze się pod uwagę miejsce prowadzenia działalności gospodarczej.

2.4. Rodzaje procedur i ich przebieg

W przypadku niewypłacalności osób fizycznych istnieją trzy tryby postępowania:

- a) postępowanie upadłościowe (*bankruptcy*), które ma charakter likwidacyjny i jest wskazane w załączniku B do rozporządzenia nr 1346/2000 w sprawie postępowania upadłościowego,
- b) pozasądowe, fakultatywne postępowanie układowe prowadzące do zawarcia układu pomiędzy wierzycielami a dłużnikiem (*individual voluntary arrangements*, IVA),
- c) pozasądowe, fakultatywne postępowanie o wydanie nakazu umorzenia długów (*debt relief order*, DRO).

2.4.1. Przebieg postępowania upadłościowego (*bankruptcy*)

Czynności w postępowaniu prowadzonym po wydaniu orzeczenia o ogłoszeniu upadłości (*bankruptcy order*) prowadzone są przez uprawnionego urzędnika sądu upadłościowego (*official receiver*). W pierwszej kolejności spotka się on z dłużnikiem w celu przeprowadzenia szczegółowego wywiadu o jego sytuacji majątkowej oraz przyczynach powstania niewypłacalności (uprawnienia *official receiver* w zakresie ustalenia sytuacji majątkowej dłużnika regulują art. 288–291 IA). Następnie zawiadamia wierzycieli o ogłoszeniu upadłości, przekazując im raport o stanie majątku i zadłużeniu upadłego (obowiązki informacyjne wobec wierzycieli reguluje rozdział 6 części 6 IR – *INFORMATION TO CREDITORS*). Decyduje również, zgodnie z art. 293 IA, czy konieczne jest zwołanie zgromadzenia wierzycieli (*creditors' meeting*), które podejmuje decyzję w sprawie powołania licencjonowanego doradcy (*insolvency practitioner*) do pełnienia funkcji syndyka (*trustee*). Jeśli do pełnienia funkcji syndyka (*trustee*) nie zostanie wyznaczony licencjonowany doradca (*insolvency practitioner*), to funkcję tę w toku postępowania sprawować będzie urzędnik sądu upadłościowego (*official receiver*).

W toku postępowania syndyk (*trustee*) sprzedaje należący do dłużnika majątek, za wyjątkiem przedmiotów urządzenia domowego oraz przedmiotów niezbędnych do wykonywania pracy zarobkowej.

Koszty postępowania upadłościowego pokrywa dłużnik. Jest to stała opłata w kwocie 680 funtów.

2.4.2. Przebieg postępowania układowego (IVA)

W postępowaniu układowym (część VIII IA – *individual voluntary arrangements*, IVA) można wyróżnić następujące etapy:

- a) dłużnik musi uzyskać zgodę licencjonowanego doradcy (*insolvency practitioner*), aby działał jako *nominee* („mianowany”),

- b) dłużnik składa swoją propozycję układu na ręce *nominee*,
- c) dłużnik wnioskuje do sądu o wydanie tymczasowego postanowienia (*interim order*) w celu zapewnienia ochrony przed roszczeniami wierzycieli na czas rozpatrzenia propozycji układowej przez *nominee* – od momentu wydania takiego postanowienia we wszelkich sprawach toczących się z udziałem dłużnika, sąd może dyskrecyjnie stwierdzić, czy wstrzymać procedurę, czy też kontynuować ją na zmodyfikowanych zasadach,
- d) *nominee* rozpatruje propozycję układową i zgłasza swoje uwagi,
- e) sąd rozważa propozycję układową wraz z uwagami *nominee* i postanawia, czy zgromadzenie wierzycieli (*creditor's meeting*) powinno zostać zwołane,
- f) w sytuacji zwołania zgromadzenia wierzycieli podejmuje ono decyzję co do przyjęcia, modyfikacji bądź odrzucenia układu,
- g) sąd wydaje postanowienie zatwierdzające układ (jeżeli zgromadzenie wierzycieli nie wniosło żadnych uwag),
- h) układ jest wprowadzony w życie przez licencjonowanego doradcę (*insolvency practitioner*), działającego od tej chwili jako nadzorca (*supervisor*).

2.4.3. Przebieg postępowania o wydanie nakazu umorzenia zobowiązań (DRO)

Odrębną procedurę stanowi tzw. małe bankructwo, czyli procedura wydania nakazu umorzenia zobowiązań (*debt relief order*, DRO; część 7A IA). Może się o niego ubiegać osoba fizyczna, która nie jest w stanie spłacić swoich długów, a jednocześnie nie stać jej na przeprowadzenie upadłości. DRO mogą zostać objęte wyłącznie długi „kwalifikowalne”. Nie podlegają umorzeniu finansowe kary sądowe i sądowe nakazy konfiskaty mienia, alimenty, pożyczki studenckie oraz długi w zakresie objętym zabezpieczeniem.

Możliwość skorzystania z tej procedury warunkują następujące kryteria:

- łącznie dług musi wynosić mniej niż 15.000 funtów;
- po uregulowaniu wszystkich niezbędnych należności, takich jak rachunki za mieszkanie, media czy jedzenie i inne; dłużnikowi może pozostać nie więcej niż 50 funtów miesięcznie;
- dłużnik nie może posiadać majątku o wartości wyższej niż 300 funtów, przy czym pojazdy nie są objęte tym ograniczeniem i można je zatrzymać, jeśli ich wartość jest niższa od 1.000 funtów lub w przypadku, gdy pojazd jest dostosowany do potrzeb niepełnosprawności dłużnika.

Dłużnik nie może ubiegać się o DRO, jeżeli:

- ogłoszono wobec niego upadłość lub złożył wniosek o upadłość, chyba że sąd wyrazi na to zgodę;
- zawarł z wierzycielami układ w ramach IVA lub się o niego ubiega;
- wierzyciele złożyli wniosek o ogłoszenie jego upadłości, chyba że wierzyciele wyrażą na to zgodę;
- skorzystał z DRO w ciągu ostatnich 6 lat.

Dłużnik może wnioskować o DRO wyłącznie za pośrednictwem uprawnionego specjalisty (*approved intermediary*), jakim jest licencjonowany doradca (*insolvency*

practitioner). Doradca ten przygotowuje odpowiednią dokumentację i weryfikuje spełnienie przez wnioskodawcę wszystkich przesłanek. Przygotowanie wniosku objęte jest stałą opłatą w wysokości 90 funtów. Wniosek jest elektronicznie przesyłany do uprawnionego urzędnika sądu upadłościowego (*official receiver*). Po wydaniu DRO dłużnik przez okres 12 miesięcy nie musi regulować objętych nakazem zobowiązań. Po upływie tego okresu wszystkie jego kwalifikowalne zobowiązania podlegają automatycznemu umorzeniu (*discharge*). W procedurze DRO nie ustala się planu spłaty. Informacja o wydaniu DRO jest zamieszczana w Rejestrze Osób Niewypłacalnych i zostaje automatycznie usunięta po zakończeniu okresu DRO.

2.5. Status nadzorcy/zarządcy/syndyka

Na gruncie regulacji IA oraz pozostałych aktów angielskiego prawa upadłościowego podmioty uczestniczące w zarządzie masą upadłości należy rozpatrywać w dwóch aspektach – po pierwsze, w świetle ich generalnego statusu prawnego (*insolvency practitioner* oraz *official receiver*), a po drugie – poprzez pryzmat funkcji, jakie mogą pełnić w ramach konkretnego postępowania (*nominee, supervisor, trustee, interim receiver, interim trustee, administrative receiver, administrator, liquidator* oraz *provisional liquidator*).

2.5.1. Licencjonowany doradca (*insolvency practitioner*)

Nadzorcą, zarządcą lub syndykiem może zostać jedynie licencjonowany doradca (*insolvency practitioner*), a więc podmiot prywatny wykonujący zawód licencjonowany. Jest on osobą fizyczną mającą odpowiednie uprawnienia (licencję), wpisaną na listę prowadzoną przez Ministerstwo Handlu i Przemysłu (*Department of Trade and Industry*) lub innej organizacji przewidzianej prawem. Po rocznym kursie uzyskuje się prawo do zgłoszenia na taką listę, po wpisaniu na którą uzyskuje się licencję. Działanie jako licencjonowany doradca (*insolvency practitioner*) bez posiadania wymaganych przepisami uprawnień jest przestępstwem. Ponadto, każdy licencjonowany doradca (*insolvency practitioner*) musi „zapewnić bezpieczne wykonywanie swoich funkcji”, tj. odpowiednie zabezpieczenie finansowe. W związku z tym nie może być upadłym, który nie spłacił długów, nie może również podlegać sankcjom z ustawy o dyskwalifikacji dyrektorów. Ponadto nie może być uznany za chorego psychicznie. Licencjonowany doradca (*insolvency practitioner*) może pełnić każdą z siedmiu wymienionych powyżej funkcji. Działalność licencjonowanego doradcy (*insolvency practitioner*) jest regulowana głównie przez *Insolvency Act, Insolvency Rules* oraz akt wykonawczy *The Insolvency Practitioners Regulations 2005*.

Jeżeli chodzi o ocenę licencjonowanego doradcy (*insolvency practitioner*) przez pryzmat funkcji, jakie pełni, to należy zwrócić uwagę na pewną dwoistość tej instytucji. Licencjonowany doradca (*insolvency practitioner*) nie jest podmiotem niezależnym od sądu upadłościowego ze względu na to, że ustawa nadaje mu status urzędnika sądowego (*an officer of the court*). Licencjonowany doradca (*insolvency practitioner*) jest zatem podmiotem prywatnym, jednak w zależności od tego, jaką funkcję pełni w danym postępowaniu, jego niezależność może zostać ograniczona poprzez nadanie mu statusu urzędnika sądowego, co skutkuje jego podległością

wobec sądu oraz możliwością kontrolowania jego poczynań przez sąd. Celem takiego rozwiązania jest zagwarantowanie, aby działał on w interesie wszystkich wierzycieli, a nie jedynie tego podmiotu, który go powołał.

2.5.2. Urzędnik sądu upadłościowego (*official receiver*)

Uprawniony urzędnik sądu upadłościowego (*official receiver*) jest urzędnikiem państwowym (*civil servant*) powoływanym przez Ministra Handlu i Przemysłu (*Secretary of Trade and Industry*). Liczba takich urzędników jest zatwierdzana przez Ministra Skarbu. Stanowisko urzędnika sądu upadłościowego (*official receiver*) nie ma więc charakteru urzędu królewskiego (*Crown office*), lecz jest urzędem ustawowym (*statutory office*). Minister może zdecydować o przydzieleniu danego urzędnika (*official receiver*) do konkretnego sądu (*attach to a court*). Urzędnik sądu upadłościowego (*official receiver*) ma za zadanie pełnić odpowiednie czynności w toku postępowania do czasu powołania licencjonowanego doradcy (*insolvency practitioner*) w konkretnych fazach postępowania. Jego zadania sprowadzają się więc głównie do zwoływania pierwszego zgromadzenia wierzycieli i przewodniczenia mu, oraz do wykonywania funkcji syndyka (*trustee*) w sytuacji, gdy nie powołano jeszcze licencjonowanego doradcy (*insolvency practitioner*) – w bardzo prostych sprawach zdarza się, że urzędnik sądu upadłościowego (*official receiver*) pełni tę funkcję do samego końca postępowania. Należy podkreślić, że również w przypadku urzędnika sądu upadłościowego (*official receiver*) występuje dwoistość, bowiem zgodnie z art. 400 IA jest on zarówno urzędnikiem państwowym (*civil servant*) wyznaczonym przez Ministra Handlu i Przemysłu, jak i w ramach wykonywania powyższych funkcji w toku postępowania ma on także status urzędnika sądowego (*an officer of the court*) podlegającego kontroli sądu.

Zadaniem syndyka (*trustee*) – zarówno powołanego do tej funkcji licencjonowanego doradcy (*insolvency practitioner*), jak i urzędnika sądu upadłościowego (*official receiver*) – jest na mocy art. 305 IA objęcie majątku upadłego, spieniężenie go oraz podział uzyskanych środków. Syndyk (*trustee*) jest upoważniony do zarządu masą upadłości i w tym zakresie podejmuje czynności według własnego uznania, ale w ramach przepisów rozdziału IV części IX IA. Syndyk (*trustee*) nabywa uprawnienia do masy upadłości (*the bankrupt's estate shall vest in the trustee*) z mocy samego prawa z chwilą jego powołania (art. 306 IA). Syndyk przejmuje również wszelką dokumentację upadłego dotyczącą jego majątku oraz zobowiązań. Zarówno upadły, jak i osoby trzecie będące w posiadaniu składników masy upadłości lub stosownej dokumentacji mają obowiązek wydać je syndykowi. Odmowa wykonania tego obowiązku stanowi obrazę sądu i podlega karze (art. 312 IA). Na wniosek syndyka sąd może stosować środki przymusu w celu umożliwienia mu objęcia masy upadłości oraz dokumentacji (art. 311 ust. 2 IA).

Załącznik nr 5 do IA szczegółowo określa zakres uprawnień syndyka. Ustawodawca przewiduje uprawnienie syndyka do prowadzenia działalności gospodarczej upadłego, jeśli jest to korzystne dla celów postępowania. Syndyk ma również uprawnienie do podejmowania wszelkich działań, w tym wszczynania stosownych postępowań związanych ze składnikami masy upadłości. Ma on też prawo do zawarcia ugody z podmiotami zobowiązanymi wobec upadłego.

W związku z wykonywaniem wszelkich uprawnień przysługujących syndykowi, może on we własnym imieniu:

1. objąć w posiadanie składniki majątku;
2. zawierać stosowne umowy;
3. pozywać i być pozywanym;
4. zaciągać zobowiązania;
5. zatrudnić pośrednika;
6. udzielać wszelkich pełnomocnictw.

Nie jest to katalog zamknięty, ustawodawca wskazuje bowiem w dalszej części przepisu, że syndyk może dokonywać wszelkich innych czynności, które są konieczne lub wskazane dla celów lub w związku z wykonywaniem uprawnień syndyka.

Za przebieg procedur insolwencyjnych odpowiada w Anglii i Walii Ministerstwo Handlu i Przemysłu, a formalnym zwierzchnikiem kontrolującym działania licencjonowanych doradców (*insolvency practitioners*) i urzędników sądu upadłościowego (*official receivers*) jest tzw. Generalny Inspektor (*Inspector General*).

2.6. Skutki prawne ogłoszenia upadłości (*bankruptcy order*)

Główne skutki wydania przez sąd orzeczenia w przedmiocie ogłoszenia upadłości (*bankruptcy order*) obejmują następujące kwestie:

- a) powstanie masy upadłościowej (*bankruptcy estate*),
- b) rozporządzenia dłużnika zubożające masę upadłości dokonane po dniu złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości są nieważne z mocy prawa (chyba że sąd wyraził na to zgodę lub zatwierdził takie rozporządzenie),
- c) możliwość wstrzymania wszelkich postępowań toczących się przeciwko dłużnikowi lub masie upadłości,
- d) zakaz wszczynania postępowań egzekucyjnych,
- e) możliwość dokonania przez sąd upadłościowy (*every court having jurisdiction*) rewizji, uchylecia bądź zmiany wcześniej wydanej przez niego decyzji,
- f) objęcie zarządu masą upadłości przez urzędnika sądu upadłościowego (*official receiver*), a następnie przez licencjonowanego doradcę (*insolvency practitioner*), jeśli zostanie on powołany.

2.6.1. Masa upadłości

W przypadku upadłości osób fizycznych w skład masy upadłości (*bankrupt's estate*) nie wchodzi rzeczy osobiste dłużnika: ubrania, meble, podstawowy sprzęt AGD ani też RTV, np. telewizor, wieża hifi, system kina domowego czy laptop, a także narzędzia do pracy oraz pojazd (jednak tylko, jeśli jest mu niezbędny do pracy, przy czym w przypadku samochodu luksusowego wymienia się go na podstawowy model – zasada ta dotyczy zresztą wszystkich zbytkownych przedmiotów). Na gruncie angielskiego prawa przedmioty te traktowane są bowiem jako sprzęt niezbędny do codziennego życia i jako taki nie może być zajęty przez syndyka. Do masy upadłości nie wchodzi również składniki majątku powierzone upadłemu przez osoby trzecie. Pojęcie masy upadłości zostało zdefiniowane w art. 283 IA.

Jeżeli chodzi o dom dłużnika, to jego udział przechodzi na syndyka (*trustee*). Na ogół jednak dłużnik jest współwłaścicielem domu wraz z żoną, co utrudnia jego sprzedaż. Wówczas syndyk (*trustee*) potrzebuje zgody sądu, aby móc dokonać sprzedaży udziałów dłużnika w budynku.

Ponadto *trustee/liquidator* może zadecydować o wyłączeniu niektórych składników majątkowych jako zubożających masę upadłościową (*disclaim of the onerous property*).

2.6.2. Postępowania procesowe

Przewidziana w art. 285 IA możliwość wstrzymania wszelkich postępowań toczących się przeciwko dłużnikowi lub masie upadłości to dyskrecyjne uprawnienie, z którego może skorzystać sąd upadłościowy bądź sąd prowadzący daną sprawę z udziałem dłużnika. Przywołany przepis wprowadza również zakaz podejmowania przez niezabezpieczonych wierzycieli wszelkich działań prawnych wobec dłużnika, od chwili ogłoszenia upadłości, bez zgody sądu. Po uzyskaniu zgody muszą oni przedstawić swoje roszczenia syndykowi (*trustee*).

Należy jednak pamiętać, że zabezpieczeni wierzyciele (*secured creditors*), mający np. hipotekę na nieruchomości dłużnika, mają prawo dochodzić swoich zabezpieczonych roszczeń z pominięciem przedstawionych powyżej zasad.

2.6.3. Postępowania egzekucyjne

Zgodnie z art. 346 IA wierzyciel może zachować korzyści płynące z egzekucji lub wszelkie kwoty wpłacone w celu jej uniknięcia tylko w sytuacji, gdy egzekucja została zakończona lub kwoty zostały wypłacone przed ogłoszeniem upadłości. W przeciwnym wypadku wszelkie kwoty uzyskane w toku egzekucji oraz zajęte ruchomości komornik jest obowiązany przekazać urzędnikowi sądu upadłościowego (*official receiver*) lub syndykowi (*trustee*), jeśli został on powołany. Przy czym koszty egzekucji mają pierwszeństwo zaspokojenia z przekazanych przez komornika środków.

Jeśli w toku egzekucji komornik uzyska kwotę w wysokości 1.000 funtów lub wyższą, wówczas musi zachować środki uzyskane ze sprzedaży na okres 14 dni. Jeśli w tym terminie zostanie powiadomiony o wniosku o ogłoszenie upadłości, to musi on przekazać te środki syndykowi (*trustee*). Jednocześnie osoba trzecia, która nabyła rzecz w toku egzekucji od komornika (*bailiff, enforcement officer*) będzie mieć skuteczny tytuł prawny do tej rzeczy, pod warunkiem że każdy działał w dobrej wierze. Taka sprzedaż nie może być kwestionowana przez syndyka (*trustee*).

2.6.4. Pozostałe skutki upadłości

Jeżeli chodzi o skutki dotyczące bezpośrednio upadłego, to – gdy jest on przedsiębiorcą indywidualnym – może kontynuować swoją działalność. W przypadku wspólnika spółki osobowej (*partnership*) ulega ona automatycznemu rozwiązaniu, chyba że umowa spółki stanowi inaczej (wówczas jego udział zostaje sprzedany). Upadły będący dyrektorem spółki automatycznie traci swoją funkcję. Ponadto,

osoba taka nie może wykonywać następujących funkcji czy zawodów: sędziego pokoju (*justice of the peace*), licencjonowanego doradcy (*insolvency practitioner*), adwokata (*solicitor, barrister*), członka parlamentu (*Member of Parliament*), członka władz lokalnych (*member of a local authority*).

2.7. Pozycja wierzycieli w toku postępowania

W angielskim postępowaniu upadłościowym wierzyciele działają poprzez zgromadzenie wierzycieli (*creditors' meeting*) oraz komitet wierzycieli (*creditors' committee*). W *individual voluntary arrangements* występują fakultatywnie. Jeżeli sąd tak postanowi, to oceniają projekt układu (*voluntary arrangement*) sporządzony przez dłużnika, do którego uwagi może zgłosić także *nominee*.

W postępowaniu po ogłoszeniu upadłości (zarówno w przypadku osób fizycznych, jak i osób prawnych) występuje zgromadzenie wierzycieli zwoływane przez urzędnika sądu upadłościowego (*official receiver*), który przewodniczy jego pierwszym obradom. Na dalszym etapie postępowania funkcję tę pełni syndyk (*trustee*). Urzędnik sądu upadłościowego (*official receiver*) jest zobligowany do zwołania zgromadzenia w sytuacji, gdy zażąda tego grupa wierzycieli reprezentująca 25% ogółu wierzytelności. Może on również nałożyć na dłużnika obowiązek obecności na zgromadzeniu. Zgromadzenie ma *quorum* w przypadku obecności co najmniej jednego wierzyciela (lub jego należycie umocowanego pełnomocnika). Prawo do głosu na zgromadzeniu mają tylko ci wierzyciele, którzy skutecznie zgłosili swoją wierzytelność (*proof of debt*). Na pierwszym zgromadzeniu powinien zostać powołany syndyk (*trustee*) oraz ustalone jego wynagrodzenie. Powołany powinien zostać również komitet wierzycieli. W skład komitetu, liczącego od 3 do 5 członków, mogą wejść jedynie wierzyciele niezabezpieczeni (niebędący tzw. *secured creditors*, czyli mającymi zabezpieczenie np. w postaci hipoteki), którzy skutecznie zgłosili swoją wierzytelność. Komitet pełni funkcję nadzorczą w stosunku do osoby syndyka (*trustee*), a ponadto przejmuje od zgromadzenia prawo do ustalania jego wynagrodzenia.

Głównym zadaniem *trustee* jest spieniężenie majątku dłużnika i spłacenie wierzycieli. W najlepszej sytuacji są wierzyciele mający zabezpieczenie rzeczowe (*secured creditors*) na konkretnych przedmiotach wchodzących w skład majątku dłużnika (zbiorczo nazywane *charges* – mogą to być np. *mortgage, pledge, lien*). Taki dłużnik zaspokaja się bezpośrednio z danego przedmiotu, a gdy nie wystarczy to na spłatę całego zobowiązania, uzyskuje status pozostałych, niezabezpieczonych wierzycieli (*unsecured creditors*) w celu zaspokojenia pozostałej części wierzytelności. Wierzyciele niezabezpieczeni (*unsecured creditors*) partycypują proporcjonalnie w podzielonej sumie. Przepisy IA (w szczególności załącznik nr 6 *The Categories of Preferential Debts* oraz art. 328 IA) przewidują jednak odpowiednią kolejność zaspokajania wierzytelności (uprzywilejowane są np.: koszty przeprowadzenia upadłości, podatek dochodowy, wynagrodzenia pracownicze).

2.8. Zgłoszenie wierzytelności (*proof of debt*)

Urzędnik sądu upadłościowego (*official receiver*) ma obowiązek zawiadomienia wierzycieli o ogłoszeniu upadłości. Wraz z zawiadomieniem przekazuje im raport o stanie

majątku i zadłużenia upadłego oraz wezwanie do zgłoszenia wierzytelności (*proof of debt*) wraz z formularzem zgłoszenia (*proof of debt form*). Formularz może być przesłany również wraz z zawiadomieniem o zgromadzeniu wierzycieli (*meeting of creditors*), jeśli jest ono zwoływane. Sąd upadłościowy może też zarządzić przesłanie formularzy zgłoszeń do wierzycieli w inny sposób oraz w określonym przez siebie czasie.

Szczegółową procedurę zgłaszania wierzytelności określa rozdział 8 *Insolvency Rules* (dalej IR). Zgłoszenia wierzytelności dokonuje się na formularzu (*proof of debt form*), który należy przesłać do syndyka (*trustee*). Zgłoszenie wierzytelności musi być podpisane przez wierzyciela lub upoważnioną przez niego osobę. Określone przepisami angielskie instytucje publiczne nie muszą dokonywać zgłoszenia na formularzu, jeśli takie zgłoszenie będzie zawierać wszystkie elementy przewidziane w formularzu. Formularz zgłoszenia na jednej stronie wymaga podania podstawowych informacji o wierzycielu i roszczeniu:

- nazwisko i adres wierzyciela;
- łączna kwota roszczenia na dzień ogłoszenia upadłości;
- określenie, czy zgłoszona kwota zawiera nieskapitalizowane odsetki;
- określenie, czy zgłoszona kwota zawiera podatek VAT;
- określenie, czy całość lub część zgłoszonej kwoty zalicza się do kategorii wierzytelności uprzywilejowanych na mocy art. 386 IA lub załącznika nr 6 do IA;
- informacje dotyczące sposobu i czasu powstania wierzytelności;
- informacje o zabezpieczeniu, wraz z datą jego ustanowienia, oraz określeniem wartości przedmiotu zabezpieczenia.

W zgłoszeniu wierzytelności należy również wskazać wszelkie dokumenty stanowiące potwierdzenie roszczenia wierzyciela. Nie ma jednak konieczności ich załączania na etapie zgłaszania wierzytelności. Syndyk (*trustee*) może następnie zażądać dostarczenia wszelkich dokumentów lub dowodów na poparcie twierdzeń wierzyciela według własnego uznania. Uprawnienie to przysługuje również urzędnikowi sądu upadłościowego (*official receiver*), jeśli pełni on funkcję syndyka. Syndykowi przysługuje też, według jego uznania, uprawnienie zażądania od wierzyciela złożenia oświadczenia w zakresie zgłoszonej wierzytelności (*affidavit of debt*). Oświadczenie należy złożyć przed urzędnikiem sądu upadłościowego lub jego zastępcą (*an official receiver or a deputy official receiver*) albo przed funkcjonariuszem upoważnionym do tego celu. Koszty zgłoszenia wierzytelności ponosi wierzyciel we własnym zakresie.

Po wyznaczeniu syndyka w danym postępowaniu, urzędnik sądu upadłościowego jest obowiązany przekazać mu wszelkie zgłoszenia wierzytelności, jakie dotychczas otrzymał. Syndyk ma obowiązek udostępnić do wglądu znajdujące się w jego posiadaniu zgłoszenia wierzytelności zarówno upadłemu, jak i każdemu wierzycielowi, który zgłosił wierzytelność do postępowania, i nie została ona zakwestionowana przez syndyka.

Syndyk dokonuje również oszacowania wartości zobowiązania warunkowego, jeśli nie jest możliwe w danym momencie precyzyjne określenie jego wysokości. Syndyk może uwzględnić zgłoszoną wierzytelność w całości lub w części albo odmówić jej uznania. W przypadku odmowy uznania całości lub części zgłoszonej wierzytelności, syndyk ma obowiązek przesłać wierzycielowi pisemne uzasadnienie swojego stanowiska.

Jeżeli wierzyciel kwestionuje decyzję syndyka w zakresie zgłoszonej przez siebie wierzytelności (w tym również w odniesieniu do uprzywilejowania zgłoszonej wierzytelności), to może zaskarżyć taką decyzję do sądu upadłościowego. Termin do zaskarżenia decyzji syndyka wynosi 21 dni od chwili otrzymania przez wierzyciela pisemnego uzasadnienia stanowiska syndyka. Prawo zaskarżenia decyzji syndyka przysługuje również upadłemu oraz każdemu innemu wierzycielowi – zarówno co do uznania, jak i odmowy uznania całości lub części wierzytelności zgłoszonej przez inny podmiot. Termin do wniesienia środka zaskarżenia wynosi 21 dni i biegnie od chwili powzięcia wiadomości o decyzji syndyka. Sąd wyznaczy termin posiedzenia w celu wysłuchania skarżącego, zawiadamiając o tym terminie także syndyka oraz wierzyciela, który zgłosił kwestionowaną wierzytelność. Po otrzymaniu zawiadomienia sądu o terminie posiedzenia, syndyk jest obowiązany przedłożyć sądowi stosowne dowody potwierdzające jego stanowisko wraz z kopią uzasadnienia przesłanego wierzycielowi (art. 6.105 IR).

Dopuszczalne jest zawarcie porozumienia pomiędzy wierzycielem a syndykiem odnośnie do zmiany zgłoszenia wierzytelności w zakresie żądanej kwoty wierzytelności (art. 6.106 IR).

Sąd upadłościowy może również odmówić uznania w całości lub w części zgłoszonej wierzytelności (*expunge a proof of debt or reduce the amount claimed*):

- a) na wniosek syndyka, który oświadczy, że błędnie dokonał uznania wierzytelności,
- b) na wniosek wierzyciela, jeśli syndyk odmówi zajęcia stanowiska.

Przepis nie określa terminu do złożenia takiego wniosku. W razie jego wniesienia sąd wyznaczy termin posiedzenia, o którym zawiadomi, poza wnioskodawcą, również syndyka oraz wierzyciela, który zgłosił kwestionowaną wierzytelność (art. 6.107 IR).

Ani urzędnik sądu upadłościowego (*official receiver*), ani syndyk (*trustee*) nie odpowiadają, co do zasady, za koszty postępowania w przedmiocie ustalenia wierzytelności poniesione przez wierzyciela. Sąd ma jednak możliwość podjęcia odmiennej decyzji w tym zakresie.

Wierzytelność zabezpieczona jest traktowana jak niezabezpieczona w zakresie, w jakim nie znajduje pokrycia w przedmiocie zabezpieczenia. W przypadku wierzytelności określonej w walucie innej niż funt, należy dokonać jej przeliczenia na funty po oficjalnym kursie wymiany na dzień ogłoszenia upadłości. Oficjalny kurs wymiany jest średnim kursem rynkowym w Banku Anglii. W przypadku braku takiego oficjalnego kursu, o kursie przeliczenia waluty wierzytelności na funty decyduje sąd. W przypadku czynszu i innych należności o charakterze okresowym, wierzyciel może zgłosić wszystkie wierzytelności, które stały się wymagalne do dnia ogłoszenia upadłości. Co do zasady, odsetki przysługują za okres do dnia ogłoszenia upadłości. Zgłoszeniu podlegają też wierzytelności, które nie były wymagalne na dzień ogłoszenia upadłości.

2.9. Skutki prawne umorzenia zobowiązań (*effect of discharge*)

Zwolnienie upadłego z długów (*discharge*) kończy postępowanie upadłościowe osoby fizycznej (art. 278 IA). W wyniku nowelizacji wprowadzonej przez *Enterprise*

Act z 2002 r. umorzenie długów dochodzi do skutku automatycznie poprzez upływ czasu, co do zasady, po upływie 12 miesięcy od ogłoszenia upadłości. Na wniosek urzędnika sądu upadłościowego (*official receiver*) lub syndyka (*trustee*) sąd może określić, że zwolnienie upadłego z długów (*discharge*) nastąpi po upływie określonego przez sąd okresu lub po spełnieniu określonych przez sąd warunków. Jednak sąd może podjąć taką decyzję jedynie w sytuacji, gdy upadły nie wywiązuje się z obowiązków wynikających z ustawy (art. 279 IA).

W przypadku postępowania upadłościowego prowadzonego w oparciu o karny nakaz upadłościowy (*criminal bankruptcy order*), zgodnie z treścią art. 280 IA, o umorzeniu zobowiązań dłużnika orzeka sąd upadłościowy na wniosek dłużnika, złożony w każdym czasie po upływie 5 lat od ogłoszenia upadłości. Sąd upadłościowy może:

- oddalić taki wniosek;
- umorzyć całość zobowiązań (podlegających umorzeniu) bezwarunkowo;
- umorzyć zobowiązania z zastrzeżeniem warunków w odniesieniu do wszelkich dochodów, które dłużnik może w przyszłości uzyskać lub w odniesieniu do praw nabytych przez niego już po umorzeniu.

3. Postępowanie upadłościowe osób fizycznych w Szkocji

3.1. Procedura sekwestracji

Wniosek o wszczęcie procedury sekwestracji majątku osoby fizycznej (procedura będąca odpowiednikiem postępowania upadłościowego) mającej główny ośrodek podstawowej działalności (COMI) na terenie Szkocji może zostać złożony przez dłużnika oraz podmioty określone w art. 2 BA. Dłużnik składa wniosek do szkockiej agencji rządowej (*The Accountant in Bankruptcy*, AiB) odpowiedzialnej za zarządzanie procesem osobistego bankructwa i upadłości korporacyjnych, wdrażanie, monitorowanie i przegląd polityki rządu w tym zakresie. Pozostałe podmioty wnoszą o wszczęcie procedury sekwestracji niewypłacalnego dłużnika do sędziego (*sheriff*) działającego w ramach *sheriff courts*.

3.2. Wpływ wszczęcia sekwestracji na postępowania

Na mocy art. 24 BA, na skutek wszczęcia procedury sekwestracji:

- a) wszelkie zajęcia lub zastosowane tymczasowe środki zabezpieczenia składników majątku dłużnika, w tym również środków pieniężnych, dokonane w ciągu 60 dni przed wszczęciem procedury lub już po jej wszczęciu są bezskuteczne,
- b) zarząd zajęтыми składnikami majątku obejmuje syndyk,
- c) środki pieniężne uzyskane ze zbycia zajętych we wskazanym okresie składników majątku należy wydać syndykowi po zaspokojeniu kosztów egzekucji.

3.3. Zarząd majątkiem dłużnika

Czynności w postępowaniu dokonuje syndyk (*trustee*) pod nadzorem sędziego (*sheriff*). Syndyk (*trustee*) ma za zadanie objąć majątek dłużnika, spieniężyć go, a następnie dokonać podziału uzyskanych środków pomiędzy uznanych w toku postępowania wierzycieli. Po wyznaczeniu syndyka dłużnik jest obowiązany przedstawić

mu oświadczenie zawierające zestawienie swoich aktywów i pasywów (*statement of assets and liabilities*). Niedochowanie tego obowiązku stanowi wykroczenie zagrożone karą grzywny, pozbawienia wolności do 3 miesięcy lub karą łączną (art. 41 BA).

Sydyk nabywa uprawnienia do majątku dłużnika (*the whole estate of the debtor vests for the benefit of the creditors in the trustee in the sequestration, by virtue of the trustee's appointment, as at the date of sequestration*) z mocy samego prawa z chwilą jego powołania (art. 78 BA). Jeśli do skutecznego nabycia własności rzeczy ruchomej przez dłużnika konieczne jest przeniesienie na niego posiadania lub poświadczenie przydziału, to przyjmuje się, że z dniem wszczęcia sekwestracji warunki takie zostały spełnione na rzecz sydyka. Podmiot roszący sobie prawa do składników majątku objętych przez sydyka (*trustee*) może wystąpić z wnioskiem do sędziego (*sheriff*) o wyłączenie takiej rzeczy lub prawa spod zarządu sydyka.

Jako całość majątku dłużnika art. 79 BA definiuje:

- a) wszelkie dochody lub składniki majątku, do których dłużnikowi przysługiwało uprawnienie w dniu otwarcia sekwestracji,
- b) wszelkie składniki majątku, które nie zostały ostatecznie przeniesione na inny podmiot bezpośrednio z majątku dłużnika,
- c) wszelkie składniki majątku, co do których dłużnikowi przysługiwało prawo dochodzenia swoich roszczeń w stosownych postępowaniach.

Osoba będąca w posiadaniu takiego składnika majątku jest obowiązana do jego wydania sydykowi (art. 86 BA). Jednocześnie na mocy art. 85 BA wszelkie przychody, niezależnie od ich charakteru, inne niż dochód z tytułu majątku powierzonego sydykowi (*trustee*), uzyskane przez dłużnika po otwarciu sekwestracji, przysługują dłużnikowi.

Dłużnik ma obowiązek niezwłocznie powiadomić sydyka o wszelkich aktywach nabytych przez niego lub jakiegokolwiek innej istotnej zmianie w jego sytuacji finansowej. Niedopełnienie tego obowiązku przez dłużnika stanowi przestępstwo i podlega karze grzywny lub pozbawienia wolności (art. 87 BA). Co do zasady, czynności dłużnika rozporządzające majątkiem objętym przez sydyka są nieważne, jeśli sydyk tego zażąda (art. 87 ust. 4 BA).

Do masy upadłości nie wchodzi na mocy art. 88 BA:

- a) wszelkie składniki majątku znajdujące się poza domem mieszkalnym, których objęcie zarządem przez sydyka byłoby nieuzasadnione na mocy odrębnych przepisów,
- b) wszelkie składniki majątku znajdujące się w miejscu zamieszkania dłużnika, które nie stanowią istotnych aktywów pod kątem możliwości zaspokojenia wierzycieli,
- c) wszelkie składniki majątku, które zostały jedynie powierzone dłużnikowi przez inny podmiot.

3.4. Ustalenie wierzytelności

Sydyk zawiadamia wszystkich znanych wierzycieli o zamiarze zwołania bądź też nie zgromadzenia wierzycieli (*statutory meeting*). Wraz z zawiadomieniem wierzyciele otrzymują sprawozdanie sydyka o sytuacji majątkowej i zobowiązaniach dłużnika, a także wezwanie do zgłaszania wierzytelności (art. 44 BA).

Wierzyciele dokonują zgłoszenia wierzytelności syndykowi. Procedura zgłoszenia i ustalenia wierzytelności unormowana jest w art. 46 BA oraz w rozdziale 10 (art. 122–136 BA). Zgodnie z art. 46 BA zgłoszenia wierzytelności dla celów uczestnictwa w zgromadzeniu wierzycieli dokonuje się na formularzu, do którego należy załączyć dokumenty potwierdzające wierzytelność. Jeśli wierzyciel nie ma siedziby ani miejsca działalności w Wielkiej Brytanii, wówczas syndyk może zezwolić takiemu wierzycielowi na dokonanie zgłoszenia wierzytelności w formie zwykłego pisma (*an informal claim in writing*) zamiast formularza. W takim wypadku wierzyciel może również określić kwotę wierzytelności w walucie obcej, tj. innej niż funt. Analogiczna regulacja została zawarta w art. 122 BA z tym zastrzeżeniem, że wierzyciel dokonuje zgłoszenia dla celów udziału w zgromadzeniu wierzycieli oraz otrzymania dywidendy upadłościowej. Jednak wierzyciel, który dokonał już zgłoszenia w trybie art. 46 BA nie musi zgłaszać się ponownie. Zgłoszenia wierzytelności należy dokonać w terminie 120 dni od otrzymania zawiadomienia od syndyka (art. 122 BA). Syndyk sporządza listę wierzytelności, dokonując uznania w całości lub w części zgłoszonych wierzytelności lub też odmawiając ich uznania. Następnie lista doręczana jest dłużnikowi oraz każdemu z wierzycieli. W razie odmowy uznania wierzytelności syndyk obowiązany jest przedstawić uzasadnienie swojego stanowiska (art. 126 BA). Dłużnikowi oraz każdemu z wierzycieli przysługuje prawo zaskarżenia decyzji syndyka do AiB zarówno w zakresie uznania, jak i odmowy uznania w całości lub w części jakiegokolwiek wierzytelności w terminie 14 dni od otrzymania listy wierzytelności. Z tym jednak zastrzeżeniem, że dłużnik może zaskarżyć decyzję syndyka tylko i wyłącznie w wypadku, gdy wykaże przed sędzią swój interes finansowy w wydaniu rozstrzygnięcia. AiB podtrzymuje, prostuje lub uchyla decyzję syndyka. Jeśli dłużnik lub wierzyciel kwestionują decyzję AiB w zakresie uznania wierzytelności, to mają prawo do wniesienia środka zaskarżenia do sędziego (*sheriff*) w terminie 14 dni od wydania rozstrzygnięcia przez AiB.

3.5. Umorzenie długów (*discharge*)

Zwolnienie upadłego z długów (*discharge*) kończy postępowanie upadłościowe osoby fizycznej (art. 54 BA). Umorzenie długów dochodzi do skutku automatycznie, poprzez upływ czasu – co do zasady – po upływie 12 miesięcy od wszczęcia procedury sekwestracji. Na wniosek syndyka (*trustee*) lub wierzyciela sędziego (*sheriff*) może określić, że zwolnienie upadłego z długów (*discharge*) nastąpi po upływie określonego czasu, nie dłuższego jednak niż 2 lata. Dłużnik może następnie zwrócić się do AiB o wydanie certyfikatu potwierdzającego umorzenie zobowiązań. Umorzeniu nie podlegają zobowiązania o charakterze alimentacyjnym, zobowiązania do zapłaty orzeczonych przez sąd kar grzywny oraz innych środków karnych o charakterze finansowym, jak i zobowiązania do naprawienia szkody wynikającej z przestępstwa lub wykroczenia.

4. Postępowanie upadłościowe osób fizycznych w Irlandii Północnej

4.1. Tryby postępowania

W ramach IO irlandzki ustawodawca przewidział, podobnie jak w prawie angielskim, następujące tryby postępowania:

- a) postępowanie upadłościowe (*bankruptcy*),
- b) pozasądowe, fakultatywne postępowanie układowe, prowadzące do zawarcia układu pomiędzy wierzycielami a dłużnikiem (*individual voluntary arrangements, IVA*),
- c) pozasądowe, fakultatywne postępowanie o wydanie nakazu umorzenia długów (*debt relief order, DRO*).

4.2. Wniosek o ogłoszenie upadłości

Wniosek o ogłoszenie upadłości osoby fizycznej, która nie jest zdolna do regulowania zobowiązań (*inability to pay*), może zostać złożony do sądu przez samego dłużnika, każdego z jego wierzycieli indywidualnie lub łącznie oraz inne podmioty określone w art. 238 IO.

Zgodnie z art. 239 IO sąd wydaje orzeczenie, będące odpowiednikiem polskiego postanowienia o ogłoszeniu upadłości (*bankruptcy order*), w stosunku do osoby fizycznej, która:

- a) ma domicyl, tj. stałe miejsce zamieszkania w Irlandii Północnej,
- b) przebywała w Irlandii Północnej w dniu złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości albo
- c) była rezydentem (*ordinary resident*) lub miała miejsce zamieszkania (*place of residence*) w Irlandii Północnej w dowolnym okresie w ciągu poprzedzających złożenie wniosku 3 lat, albo
- d) prowadziła działalność gospodarczą w Irlandii Północnej w dowolnym okresie w ciągu poprzedzających złożenie wniosku 3 lat – jako przedsiębiorca jednoosobowy (*sole trader*) lub była współnikiem w spółce osobowej (*partnership*), lub działała jako pośrednik lub menedżer na rzecz osoby fizycznej, przedsiębiorcy jednoosobowego albo spółki osobowej.

4.3. Wpływ ogłoszenia upadłości na postępowania

Zgodnie z art. 258 IO już od chwili złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, a także po jej ogłoszeniu, sąd najwyższy (*High Court*) może zawiesić każde postępowanie, wykonanie orzeczenia lub inne procedury prawne (*may stay any action, proceedings, execution or other legal proces*) przeciwko mieniu lub osobie dłużnika/upadłego. Na mocy ustępu drugiego przywołanego przepisu każdy sąd, przed którym toczy się postępowanie przeciwko dłużnikowi/upadłemu, może albo zawiesić toczące się postępowanie, albo postanowić o jego kontynuowaniu na warunkach, jakie uzna za stosowne.

Po ogłoszeniu upadłości żaden z wierzycieli osobistych dłużnika nie może wszcząć postępowania skierowanego do składników masy upadłości, chyba że uzyska zezwolenie sądu (*High Court*), który określi warunki takiego postępowania (art. 258 ust. 3 IO). Ogłoszenie upadłości osoby fizycznej nie ma wpływu na realizację prawa do zajęcia składnika masy upadłości (*any right of distress against property comprised in a bankrupt's estate*) oraz na uprawnienia wierzyciela rzeczowego do realizacji zabezpieczenia (art. 258 ust. 4 i 5 IO).

W irlandzkim prawie upadłościowym osób fizycznych brak normy analogicznej do przepisu art. 346 IA regulującego wpływ upadłości na postępowania egzekucyjne.

Artykuł 258 IO w sposób wyczerpujący reguluje kwestię wszelkich postępowań prowadzonych przeciwko upadłemu oraz skierowanych do składników masy upadłości.

4.4. Zarząd majątkiem dłużnika

Czynności w postępowaniu dokonuje syndyk (*trustee*). Zgodnie z art. 278 IO syndyk (*trustee*) ma za zadanie objąć majątek dłużnika, spieniężyć go, a następnie dokonać podziału uzyskanych środków pomiędzy uznanych w toku postępowania wierzycieli (*to get in, realise and distribute the bankrupt's estate*). Podobnie, jak w procedurze angielskiej, pierwsze czynności w postępowaniu irlandzkim podejmuje urzędnik sądu upadłościowego (*official receiver*). Ma on za zadanie pełnić odpowiednie czynności do czasu powołania do funkcji syndyka (*trustee*) licencjonowanego doradcy (*insolvency practitioner*) w konkretnych fazach postępowania.

Syndyk (*trustee*) jest upoważniony do zarządu masą upadłości i w tym zakresie podejmuje czynności według własnego uznania, ale w ramach przepisów rozdziału IV części IX IO. Syndyk (*trustee*) nabywa uprawnienia do masy upadłości (*the bankrupt's estate shall vest in the trustee*) z mocy samego prawa z chwilą jego powołania (art. 279 IO). Syndyk przejmuje również wszelką dokumentację upadłego dotyczącą jego majątku oraz zobowiązań. Zarówno upadły, jak i osoby trzecie, będące w posiadaniu składników masy upadłości lub stosownej dokumentacji, mają obowiązek wydać je syndykowi. Odmowa wykonania tego obowiązku stanowi obrazę sądu i podlega karze (art. 285 IA). Na wniosek syndyka sąd może stosować środki przymusu w celu umożliwienia mu objęcia masy upadłości oraz dokumentacji (art. 284 ust. 2 IO). Załącznik nr 3 do IO szczegółowo określa zakres uprawnień syndyka.

Definicję masy upadłości (*bankrupt's estate*) zawarto w art. 11 IO. Jest ona zbieżna z regulacją angielską. Również na gruncie przepisów IO syndyk (*trustee*) może zadecydować o wyłączeniu niektórych składników majątkowych jako zubożających masę upadłościową (*disclaim of the onerous property*).

4.5. Ustalenie wierzytelności

Urzędnik sądu upadłościowego (*official receiver*) ma obowiązek zawiadomienia wierzycieli o ogłoszeniu upadłości przed upływem 12 tygodni od ogłoszenia upadłości. Wraz z zawiadomieniem przekazuje im raport o stanie majątku i zadłużenia upadłego oraz wezwanie do zgłoszenia wierzytelności (*proof of debt*) wraz z formularzem zgłoszenia (*proof of debt form*). Formularz może być przesłany również wraz z zawiadomieniem o zgrupowaniu wierzycieli (*meeting of creditors*), jeśli jest ono zwoływane. Sąd upadłościowy może też zarządzić przesłanie formularzy zgłoszeń do wierzycieli w inny sposób oraz w określonym przez siebie czasie.

Szczegółową procedurę zgłaszania wierzytelności określają przepisy *Insolvency Rules Northern Ireland* z 1991 r. (dalej IRNI). Zgłoszenia wierzytelności dokonuje się na formularzu (*proof of debt form*), który należy przesłać do syndyka (*trustee*). Procedura jest analogiczna do angielskiej, włącznie z prawem zaskarżenia do sądu upadłościowego decyzji syndyka w zakresie uznania lub nieuznania wierzytelności przez każdego z wierzycieli oraz upadłego.

4.6. Umorzenie długów (*discharge*)

Zwolnienie upadłego z długów (*discharge*) kończy postępowanie upadłościowe osoby fizycznej (art. 255 IO). W wyniku nowelizacji wprowadzonej w 2006 r. umorzenie długów dochodzi do skutku automatycznie, poprzez upływ czasu – co do zasady – po upływie 12 miesięcy od ogłoszenia upadłości. Na wniosek urzędnika sądu upadłościowego (*official receiver*) lub syndyka (*trustee*) sąd może określić, że zwolnienie upadłego z długów (*discharge*) nastąpi po upływie określonego przez sąd okresu lub po spełnieniu określonych przez sąd warunków. Jednak sąd może podjąć taką decyzję jedynie w sytuacji, gdy upadły nie wywiązuje się z obowiązków wynikających z ustawy.

IV. WPŁYW POSTĘPOWAŃ LIKWIDACYJNYCH W ROZUMIENIU ART. 2 LIT. C ROZPORZĄDZENIA NR 2015/848 W SPRAWIE POSTĘPOWANIA UPADŁOŚCIOWEGO (WERSJA PRZEKSZTAŁCONA) WSZCZYNYCH W IRLANDII PÓŁNOCNEJ I ZJEDNOCZONYM KRÓLESTWIE NA WSZCZYNIANIE I PROWADZENIE POSTĘPOWAŃ PROCESOWYCH PRZED SĄDEM POLSKIM

1. Prawo właściwe dla toczących się postępowań

Zgodnie z art. 15 rozporządzenia wpływ postępowania upadłościowego na toczące się postępowania podlega wyłącznie prawu państwa członkowskiego, w którym toczy się postępowanie. Oznacza to, że jeżeli postępowanie toczy się przed polskim sądem, to prawo polskie będzie decydowało o możliwości kontynuowania postępowania rozpoznawczego, ewentualnych modyfikacjach w zakresie stron postępowania czy też dochodzonego roszczenia niezależnie od tego, w jakim państwie została ogłoszona upadłość.

2. Regulacje prawa polskiego dotyczące wpływu ogłoszenia upadłości na bieg toczących się postępowań rozpoznawczych

2.1. Postępowania dotyczące masy upadłości

Zgodnie z art. 144 ust. 1 p.u.n. po ogłoszeniu upadłości postępowania sądowe, administracyjne lub sądownoadministracyjne dotyczące masy upadłości mogą być wszczęte i prowadzone wyłącznie przez syndyka albo przeciwko niemu.

Konieczne jest więc w pierwszej kolejności wskazanie, jak należy identyfikować kategorię postępowań sądowych, administracyjnych, sądownoadministracyjnych przed sądami polubownymi, które dotyczą masy upadłości. Pojęcie to pojawiło się w Kodeksie postępowania cywilnego²⁶ w wyniku nowelizacji art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. dokonanej ustawą z 16.11.2006 r. o zmianie ustawy – Kodeks

²⁶ Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (obecnie: Dz.U. z 2018 r. poz. 155 ze zm.) – dalej k.p.c.

postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw²⁷, która weszła w życie 20.03.2007 r. Wskutek tej nowelizacji zastąpiono zwrot: „jeżeli spór dotyczy przedmiotu wchodzącego w skład masy” pojęciem: „jeżeli postępowanie dotyczy masy upadłości”²⁸. W literaturze słusznie zauważono, że ustawodawca wprowadził do języka prawnego pojęcie „postępowanie dotyczące masy upadłości”, lecz nie podał jego definicji normatywnej, zostawiając skonstruowanie takiej definicji wykładni doktrynalnej oraz operatywnej²⁹. Dokonując syntetycznego przedstawienia poglądów literatury i doktryny należy zauważyć na wstępie, że funkcjonujące do 20.03.2007 r. pojęcie „spór dotyczący przedmiotu wchodzącego w skład masy upadłości” było rozumiane szeroko. W postanowieniu z 12.05.1993 r. Sąd Apelacyjny (SA) w Poznaniu wyjaśnił, że termin ten nie obejmuje tylko sporów o rzeczy w rozumieniu art. 45 i 46 Kodeksu cywilnego³⁰, lecz także spory o rzeczy i inne prawa majątkowe³¹. Akceptując takie ujęcie w literaturze zasadniczo wskazywano, że pojęcie sporu (postępowania) dotyczącego przedmiotu, który wchodzi w skład masy upadłości lub postępowania dotyczącego masy upadłości należy rozumieć w ten sposób, że jest to każde postępowanie, którego przedmiotem jest składnik majątku dłużnika należący do masy upadłości³², akcentując, że pojęcie to należy interpretować rozszerzająco³³ z uwzględnieniem również sporów powstałych na tle zarządu tym majątkiem³⁴. Niektórzy autorzy zaznaczają przy tym, że postępowanie dotyczące masy upadłości to postępowanie, które może wywrzeć wpływ na stan masy upadłości³⁵.

Podobne poglądy były wyrażane w orzecznictwie. Sąd Najwyższy rozważając ten problem na gruncie Prawa upadłościowego i naprawczego w uchwale

²⁷ Dz.U. poz. 1699.

²⁸ Na temat historycznej analizy brzmienia norm kolizyjnych por. P. Feliga, *Stanowisko prawne syndyka w procesie dotyczącym masy upadłości*, Warszawa 2013, s. 63–66.

²⁹ Tak P. Feliga, *Stanowisko...*, s. 66.

³⁰ Ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (obecnie: Dz.U. z 2017 r. poz. 459 ze zm.) – dalej k.c.

³¹ IV CKN 1750/00, „Prawo Bankowe” 2003/7–8, s. 25. Podobnie SA w Łodzi w postanowieniu z 28.02.1992 r., III APz 3/92, OSA 1992/4, poz. 27, który wskazał, że pojęcie to dotyczy również sporu o wierzytelność, która wchodzi w skład masy upadłości.

³² Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 29.11.1930 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 1930 r. Nr 83, poz. 651) – dalej d.k.p.c. Por. na gruncie art. 200 d.k.p.c.: W. Czerwiński, *O zawieszeniu i umorzeniu postępowania wedle kodeksu postępowania cywilnego z 29 listopada 1930*, „Czasopismo Sędziowskie” 1931/11–12, s. 231; L. Miszewski, *Obowiązkowe zawieszenie biegu procesu w postępowaniu spornym według k.p.c.*, „Nowy Proces Cywilny” 1933/4, s. 109; L. Peiper, *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego (część pierwsza) i przepisów wprowadzających Kodeks postępowania cywilnego wraz z ustawami i rozporządzeniami dodatkowymi, tudzież z umowami międzynarodowymi*, t. 1, Art. 1–392, Kraków 1934, s. 448; W. Galwas, W. Jonsik, *Prawo upadłościowe i prawo o postępowaniu układowym, Komentarz*, Poznań 1935, s. 78; J. Korzonek, *Prawo upadłościowe i prawo o postępowaniu układowym, Komentarz*, Kraków 1935, s. 229. Na gruncie Kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu przed nowelizacją dokonana ustawą z 16.11.2006 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw: zob. A. Jakubecki, *Głosa do uchwały SN z 10 lutego 2006r.*, III CZP 2/06, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2008/6, s. 481; na gruncie Kodeksu postępowania cywilnego po nowelizacji: A. Jakubecki, *Ogłoszenie upadłości strony procesu cywilnego – uwagi na tle nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego*, „Przegląd Sądowy” 2007/7–8, s. 31; I. Gil, *Wpływ ogłoszenia upadłości na bieg postępowania cywilnego*, „Monitor Prawniczy” 2007/21, s. 1176; S. Cieślak, *Wpływ postępowania upadłościowego na postępowanie w sprawach gospodarczych*, „Palestra” 2008/9–10, s. 13; S. Gurgul, *Jasne i niejasne oblicza Prawa upadłościowego i naprawczego po nowelizacji z 6.3.2009 r.*, cz. III, „Monitor Prawniczy” 2010/6, s. 315; A. Zieliński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Zieliński, Warszawa 2012, s. 319–320. Na temat elementów wspólnych oraz różnic definicji podawanych przez wymienionych autorów por. P. Feliga, *Stanowisko...*, s. 76–77.

³³ W. Galwas, W. Jonsik, *Prawo...*, s. 78.

³⁴ W. Broniewicz, *Stanowisko syndyka w procesach z jego udziałem*, „Państwo i Prawo” 1993/2, s. 41.

³⁵ J. Bodio [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Jakubecki, Warszawa 2012, s. 235.

z 10.02.2006 r.³⁶, wskazał, że do postępowań dotyczących masy upadłości należy zaliczyć zarówno postępowania, w których dłużnik występuje w roli powoda, jak i pozwanego, bez znaczenia, czy chodzi w nich o zasądzenie świadczenia czy też o ustalenie lub ukształtowanie stosunku prawnego lub prawa, jeżeli tylko wynik postępowania mógłby mieć wpływ na stan masy upadłości i możliwość zaspokojenia z niej wierzycieli. Najpełniejszą, jak się wydaje, definicję postępowania dotyczącego masy upadłości skonstruował P. Feliga, wskazując, że postępowaniem dotyczącym masy upadłości jest postępowanie, którego przedmiotem jest roszczenie procesowe o świadczenie, ukształtowanie lub ustalenie odnoszące się do praw i obowiązków tworzących mienie wchodzące w skład masy upadłości, którego wynik może wpłynąć na stan masy upadłości i możliwość zaspokojenia się z niej wierzycieli, lub na prawa i obowiązki wynikające z zarządu wspomnianym mieniem, z tym iż wynik rozstrzygnięcia o tych prawach i obowiązkach nie musi rzutować na stan masy upadłości i możliwość zaspokojenia z niej wierzycieli, lecz zaspokojenie roszczenia może nastąpić tylko w ramach zarządu sprawowanego przez syndyka³⁷.

Na podstawie przedstawionej wyżej definicji postępowania dotyczącego masy upadłości można podjąć próbę podziału postępowań na dotyczące i niedotyczące masy, wskazując te postępowania, które z uwagi na swój charakter nie dotyczą masy.

Z całą pewnością do postępowań, które nie dotyczą masy upadłości, należy zaliczyć te postępowania, w których roszczenie procesowe dotyczy składników mienia niewchodzących w skład masy, chociaż – jak słusznie wskazano na gruncie Prawa upadłościowego i naprawczego – do procesów dotyczących masy należy jednak zaliczyć procesy, które mogą powstać na tle sporów o to, czy określony składnik majątkowy jest wyłączony z masy oraz jaki jest zakres wyłączenia³⁸. Skład masy upadłości należy oceniać na podstawie prawa właściwego dla toczącego się postępowania upadłościowego, tj. prawa obowiązującego dla Anglii, Szkocji lub Irlandii Północnej.

Do postępowań, które nie dotyczą masy upadłości należy również zaliczyć postępowania w sprawach o roszczenia niemajątkowe³⁹, np. postępowania w sprawach o prawa stanu (o ustalenie lub zaprzeczenie pochodzenia dziecka, o rozwód); postępowania w sprawach o ochronę dóbr osobistych (np. o ochronę czci na podstawie art. 23 i 24 k.c., wolności, prawa do zdrowia, nazwiska itd.) czy innych praw osobistych (np. autorskich praw osobistych) oraz postępowania obejmujące majątkowe prawa podmiotowe, których wykonywanie jest ściśle związane z osobą dłużnika⁴⁰.

2.2. Pozycja prawna syndyka w postępowaniach z jego udziałem

Zgodnie z art. 173 p.u.n. syndyk niezwłocznie obejmuje majątek upadłego, zarządza nim, zabezpiecza go przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zabránieniem go przez osoby

³⁶ III CZP 2/06, OSP 2008/6, poz. 71.

³⁷ P. Feliga, *Stanowisko...*, s. 78.

³⁸ Tak, aktualnie również na gruncie Prawa restrukturyzacyjnego, por. P. Feliga, *Stanowisko...*, s. 107.

³⁹ Tak, na gruncie Prawa upadłościowego i naprawczego, aktualnie również w odniesieniu do postępowania restrukturyzacyjnego, por. A. Jakubecki, *Ogłoszenie...*, s. 32; A. Jakubecki [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze, Komentarz*, Kraków 2006, s. 337; J. Korzonek, *Prawo...*, s. 321.

⁴⁰ P. Feliga, *Stanowisko...*, s. 108, wskazuje, że do praw tych można zaliczyć: roszczenie o nakazanie określonego zachowania (art. 222 § 2 k.c.), roszczenie o zaniechanie określonego zachowania (art. 222 § 2 k.c., art. 344 § 1 k.c.), prawo do grobu, prawo do firmy (w którym mieści się nazwisko upadłego).

postronne oraz przystępuje do jego likwidacji. Konsekwencją regulacji art. 173 p.u.n. jest założenie, że po ogłoszeniu upadłości dłużnik nie może występować w postępowaniach sądowych, administracyjnych, sądownoadministracyjnych i przed sądami polubownymi dotyczących masy upadłości. Założenie to zostało wyrażone w art. 144 ust. 1 p.u.n., zgodnie z którym po ogłoszeniu upadłości postępowania sądowe, administracyjne lub sądownoadministracyjne dotyczące masy upadłości mogą być wszczęte i prowadzone wyłącznie przez syndyka albo przeciwko niemu. Pozycja prawna syndyka w procesach dotyczących masy upadłości jest więc pochodną jego stanowiska jako zarządcy majątku dłużnika, a czynności procesowe podejmowane przez syndyka są genetycznie związane z jego czynnościami związanymi z zarządaniem masą upadłości⁴¹.

Postępowania dotyczące masy upadłości syndyk prowadzi w imieniu własnym na rzecz dłużnika. Zasady tej nie stosuje się do postępowań o alimenty należne od dłużnika oraz odszkodowania i renty z tytułu odpowiedzialności za uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia albo utratę żywiciela oraz z tytułu zamiany uprawnień objętych treścią prawa dożywocia na dożywotnią rentę, które nadal mogą toczyć się z udziałem dłużnika (art. 144 ust. 3 p.u.n.). Regulacja ta jest odzwierciedleniem na gruncie prawa procesowego normy zawartej w art. 160 ust. 1 p.u.n., zgodnie z którą w sprawach dotyczących masy upadłości syndyk dokonuje czynności na rachunek upadłego, lecz w imieniu własnym.

2.3. Skutek ogłoszenia upadłości dla biegu postępowania

Ogłoszenie upadłości skutkuje zawieszeniem z urzędu postępowań cywilnych dotyczących masy upadłości (art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c.). Zawieszenie ma skutek od chwili ogłoszenia upadłości, a zawieszając postępowanie sąd z urzędu uchyla orzeczenia wydane po ogłoszeniu upadłości, chyba że ogłoszenie upadłości nastąpiło po zamknięciu rozprawy (art. 174 § 2 k.p.c.).

Ogólna regulacja dotycząca podejmowania postępowania zawieszzonego wskutek ogłoszenia upadłości jest zawarta w art. 180 § 1 pkt 5b k.p.c., zgodnie z którym sąd postanowi podjąć postępowanie z urzędu, gdy ustanie przyczyna zawieszenia, w szczególności w przypadku ogłoszenia upadłości strony, z wyjątkiem określonym w art. 145 ust. 1 p.u.n., z chwilą ustalenia osoby pełniącej funkcję syndyka. Określony w art. 145 ust. 1 p.u.n. wyjątek sprowadza się do tego, że postępowanie w sprawie wszczętej przeciwko upadłemu przed dniem ogłoszenia upadłości o wierzytelność, która podlega zgłoszeniu do masy upadłości, może być podjęte przeciwko syndykowi tylko w przypadku, gdy w postępowaniu upadłościowym wierzytelność ta po wyczerpaniu trybu określonego ustawą nie zostanie umieszczona na liście wierzytelności. W konsekwencji sąd powinien z urzędu wydać postanowienie o podjęciu przeciwko syndykowi zawieszzonego postępowania w sprawie wszczętej przeciwko upadłemu przed dniem ogłoszenia upadłości o wierzytelność, która podlega zgłoszeniu do masy upadłości dopiero wówczas, gdy w postępowaniu upadłościowym wierzytelność ta po wyczerpaniu trybu określonego ustawą nie zostanie umieszczona na liście wierzytelności.

⁴¹ Tak słusznie w odniesieniu do syndyka na gruncie Prawa upadłościowego i naprawczego, nadal aktualnie, por. P. Feliga, *Stanowisko...*, s. 136.

3. Wpływ postępowań likwidacyjnych w rozumieniu art. 2 lit. c rozporządzenia nr 2015/848 w sprawie postępowania upadłościowego (wersja przekształcona) wszczynanych w Irlandii Północnej i Zjednoczonym Królestwie na bieg postępowań rozpoznawczych toczących się w Polsce

Na podstawie przeprowadzonych wyżej rozważań należy stwierdzić, że jeżeli w Irlandii i Zjednoczonym Królestwie zostanie wszczęte postępowanie upadłościowe wobec konsumenta (*bankruptcy*), a w Polsce toczy się postępowanie, które dotyczy masy upadłości, to postępowanie to należy zawiesić na podstawie przepisów prawa polskiego. Postępowanie to należy podjąć z udziałem syndyka (*trustee*), a jeżeli w danym postępowaniu nie został on powołany, to z udziałem urzędnika sądu upadłościowego (*official receiver*). Ogólna regulacja dotycząca podejmowania postępowania zawieszono wskutek ogłoszenia upadłości jest zawarta w art. 180 § 1 pkt 5b k.p.c., zgodnie z którym sąd postanowi podjąć postępowanie z urzędu, gdy ustanie przyczyna zawieszenia, w szczególności w przypadku ogłoszenia upadłości strony, z wyjątkiem określonym w art. 145 ust. 1 p.u.n., z chwilą ustalenia osoby pełniącej funkcję syndyka. Określony w art. 145 ust. 1 p.u.n. wyjątek sprowadza się do tego, że postępowanie w sprawie wszczętej przeciwko upadłemu przed dniem ogłoszenia upadłości o wierzytelność, która podlega zgłoszeniu do masy upadłości, może być podjęte przeciwko syndykowi tylko w przypadku, gdy w postępowaniu upadłościowym wierzytelność ta, po wyczerpaniu trybu określonego ustawą, nie zostanie umieszczona na liście wierzytelności. Regulację tę stosuje się również w przypadku ogłoszenia upadłości konsumenta w Irlandii Północnej i Zjednoczonym Królestwie. W takiej sytuacji sąd powinien zwrócić się do sądu angielskiego o udzielenie informacji, czy wierzyciel dokonał zgłoszenia wierzytelności, czy wierzytelność została ujęta na liście wierzytelności i czy lista w tym zakresie ma charakter ostateczny. Jeżeli wierzytelność mimo zgłoszenia nie została ujęta na liście wierzytelności, to sąd powinien podjąć zawieszone postępowanie z udziałem syndyka (*trustee*), a jeśli w danym postępowaniu nie został on powołany, to z udziałem urzędnika sądu upadłościowego (*official receiver*).

4. Wpływ postępowań likwidacyjnych w rozumieniu art. 2 lit. c rozporządzenia nr 1346/2000 wszczynanych w Irlandii Północnej i Zjednoczonym Królestwie na dopuszczalność wszczynania w Polsce nowych postępowań

Regulacja art. 4 ust. 2f rozporządzenia, która spod zakresu działania prawa państwa wszczęcia postępowania wyłącza jedynie postępowania toczące się w chwili ogłoszenia upadłości oznacza, że do oceny dopuszczalności wszczęcia za granicą postępowania rozpoznawczego, zabezpieczającego lub egzekucyjnego dotyczącego masy upadłości należy stosować prawo państwa wszczęcia postępowania upadłościowego. Oznacza to, że w razie ogłoszenia upadłości w Zjednoczonym Królestwie do oceny możliwości wszczęcia przed polskim sądem postępowania rozpoznawczego stosować się będzie prawo angielskie, które wprowadza zakaz podejmowania przez niezabezpieczonych wierzycieli wszelkich działań prawnych wobec dłużnika od chwili ogłoszenia upadłości bez zgody sądu (art. 285 IA). Wierzyciele, po uzyskaniu zgody, muszą przedstawić

swoje roszczenia syndykowi (*trustee*). Jedynie zabezpieczeni wierzyciele (*secured creditors*) mający np. hipotekę na nieruchomości dłużnika, mają prawo dochodzić swoich zabezpieczonych roszczeń z pominięciem przedstawionych powyżej zasad.

Abstract

Anna Hrycaj, Anna Michalska, The influence of winding-up proceedings initiated in selected European countries of the common law system on the examination and enforcement proceedings pending in Poland. The influence of the initiation and outcome of proceedings in the aforementioned countries on the existence of a claim pursued before a Polish court

This paper is an analysis of effects of winding up proceedings conducted in certain European countries of the common law system. First of all, the paper presents the system of insolvency law in the EU, taking into account the sources of EU insolvency law. This is followed by a presentation of European law regulations concerning the impact of an insolvency order issued in one EU Member State on litigation and enforcement proceedings in another Member State, including the effects of such insolvency order on pending lawsuits, with special focus on enforcement and examination proceedings. Then there follows a presentation of the regulations concerning consumer bankruptcy in the UK, including the sources of law, with a specification of the particularities of the law of England, Wales, Scotland, and Northern Ireland, the procedure, the legal effects of bankruptcy orders and the legal effects of writing-off of debts. Finally, the influence of winding-up proceedings initiated in Ireland and the UK on the initiation and conduct of litigation before Polish courts and on the course of examination proceedings in Poland. On the basis of the above reflections, a conclusion is formulated that if in Ireland and the UK consumer bankruptcy proceedings are initiated, while in Poland proceedings are pending with respect to the bankruptcy estate, these proceedings should be stayed pursuant to the Polish law. These proceedings should be resumed with the participation of a trustee or, where no trustee has been appointed, with the participation of an official receiver. It is also indicated that if an insolvency or bankruptcy order is issued in the UK, then English law will apply to assessing the possibility of initiating examination proceedings before a Polish court. Under the English law, unsecured creditors have no legal remedies against the debtor until declaration of bankruptcy without the leave of the court (Section 285 of the Insolvency Act). Once they obtain consent, they have to submit their claims to the trustee. Only secured creditors, e.g. ones having a mortgage on the debtor's property, have the right to pursue their secured claims bypassing the rules presented above.

Keywords: *winding-up proceedings, common law system, EU insolvency law system, consumer bankruptcy (individual insolvency)*

Streszczenie

Anna Hrycaj, Anna Michalska, Wpływ postępowań likwidacyjnych wszczynanych w wybranych krajach europejskich systemu prawnego common law na bieg postępowań rozpoznawczych i egzekucyjnych toczących się w Polsce oraz wpływ wszczęcia i wyniku postępowania w wyżej wymienionych krajach na istnienie roszczenia dochodzonego przed sądem polskim

Przedmiotem opracowania jest analiza skutków postępowań likwidacyjnych prowadzonych w niektórych krajach europejskiego systemu prawnego common law. W pierwszej

kolejności w opracowaniu został przedstawiony system prawa upadłościowego w Unii Europejskiej z uwzględnieniem źródeł unijnego prawa upadłościowego. Następnie zostały przedstawione regulacje prawa unijnego dotyczące wpływu ogłoszenia upadłości w jednym państwie członkowskim na postępowania sądowe i egzekucyjne w innym państwie członkowskim, w tym skutki ogłoszenia upadłości dla toczących się postępowań z wyróżnieniem postępowań egzekucyjnych i postępowań rozpoznawczych. W dalszej części zostały przedstawione regulacje dotyczące upadłości konsumenckiej w Wielkiej Brytanii, w tym źródła prawa z zaznaczeniem odmienności dla Anglii, Walii, Szkocji i Irlandii Północnej, przebieg postępowań, skutki prawne ogłoszenia upadłości oraz skutki prawne umorzenia zobowiązań. Ostatecznie został przedstawiony wpływ postępowań likwidacyjnych wszczynanych w Irlandii i Zjednoczonym Królestwie na wszczynanie i prowadzenie postępowań procesowych przed sądem polskim oraz na bieg postępowań rozpoznawczych toczących się w Polsce. Na podstawie przeprowadzonych rozważań postawiono wnioski, że jeżeli w Irlandii i w Zjednoczonym Królestwie zostanie wszczęte postępowanie upadłościowe wobec konsumenta (bankruptcy), a w Polsce toczy się postępowanie, które dotyczy masy upadłości, to postępowanie to należy zawiesić na podstawie przepisów prawa polskiego. Postępowanie to należy podjąć z udziałem syndyka (trustee), a jeżeli w danym postępowaniu nie został on powołany, to z udziałem urzędnika sądu upadłościowego (official receiver). Wskazano również, że w razie ogłoszenia upadłości z Zjednoczonym Królestwie do oceny możliwości wszczęcia przed polskim sądem postępowania rozpoznawczego stosować się będzie prawo angielskie, które wprowadza zakaz podejmowania przez niezabezpieczonych wierzycieli wszelkich działań prawnych wobec dłużnika od chwili ogłoszenia upadłości bez zgody sądu (art. 285 IA). Po uzyskaniu zgody, muszą przedstawić swoje roszczenia syndykowi (trustee). Jedynie zabezpieczeni wierzyciele (secured creditors), mający np. hipotekę na nieruchomości dłużnika, mają prawo dochodzić swoich zabezpieczonych roszczeń z pominięciem przedstawionych powyżej zasad.

Słowa kluczowe: postępowanie likwidacyjne, system prawny common law, system prawa upadłościowego w Unii Europejskiej, upadłość konsumencka

Literatura

1. M. Allerhand, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Bielsko-Biała 1991;
2. W. Broniewicz, *Pojęcie legitymacji procesowej* [w:] K. Korzan (red.), *Studia z procesu cywilnego*, Katowice 1986;
3. W. Broniewicz, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 1998;
4. W. Broniewicz, *Stanowisko syndyka w procesach z jego udziałem*, Państwo i Prawo 1993, nr 2;
5. O. Buber, *Polskie prawo upadłościowe*, Warszawa 1936;
6. T. Chilarski, *Upadłość transgraniczna w prawie Unii Europejskiej*, Warszawa 2008;
7. S. Cieślak, *Wpływ postępowania upadłościowego na postępowania w sprawach gospodarczych*, Palestra 2008, nr 9–10;
8. A. Cieśliński, *Stosowanie prawa wspólnotowego – wyzwania dla prawnika praktyka*, Radca Prawny 2001, nr 4;
9. A. Cieśliński, *Wspólnotowe prawo gospodarcze*, Warszawa 2003;
10. W. Czerwiński, *O zawieszeniu i umorzeniu postępowania wedle kodeksu postępowania cywilnego z 29 listopada 1930*, Czasopismo Sądziowskie 1931, nr 11–12;
11. L. Doyle, A. Keay, *Insolvency Legislation. Annotations and Commentary*, 5. wyd., Bristol 2016;
12. P. Feliga, *Stanowisko prawne syndyka w procesie dotyczącym masy upadłości*, Warszawa 2013;
13. P. Feliga [w:] *System Prawo Handlowego*, t. 6, *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, A. Hrycaj, A. Jakubecki (red.), Warszawa 2016;

14. W. Galwas, W. Jonsik, *Prawo upadłościowe i prawo o postępowaniu układowem, Komentarz*, Poznań 1935;
15. I. Gil, *Wpływ ogłoszenia upadłości na bieg postępowania cywilnego*, *Monitor Prawniczy* 2007, nr 21;
16. J. Gołaczyński, *Współpraca sądowa w sprawach cywilnych i handlowych w Unii Europejskiej*, Warszawa 2007;
17. M. Górka, *Zasady stosowania języków państw członkowskich w systemie prawnym Unii Europejskiej*, *Radca Prawny* 2004, nr 3;
18. C. Gulman, *Methods of Interpretation of the European Court of Justice*, *Scandinavian Studies in Law* 1980, nr 24;
19. S. Gurgul, *Jasne i niejasne oblicza Prawa upadłościowego i naprawczego po nowelizacji z 6.3.2009 r.*, cz. III, *Monitor Prawniczy* 2010, nr 6;
20. S. Gurgul, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2010;
21. S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Warszawa 2016;
22. S. Gurgul, *Zasady i tryb wszczęcia głównego i wtórnego postępowania upadłościowego według prawa Unii Europejskiej i prawa polskiego*, *Monitor Prawniczy* 2009, nr 18;
23. G. Harla, *Syndyk masy upadłości w polskim prawie cywilnym (materialnym i procesowym)*, Warszawa 2007;
24. A. Hrycaj, *Jurysdykcja krajowa w sprawach o ogłoszenie upadłości objętych zakresem zastosowania Rozporządzenia Rady (WE) nr 1346/2000 w sprawie postępowania upadłościowego*, Warszawa 2011;
25. A. Hrycaj, *Syndyk masy upadłości*, Poznań 2006;
26. A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Kraków 2006;
27. A. Jakubecki, *Głosa do uchwały SN z 10 lutego 2006 r.*, III CZP 2/06, *Orzecznictwo Sądów Polskich* 2008, nr 6;
28. A. Jakubecki, *Ogłoszenie upadłości strony procesu cywilnego – uwagi na tle nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego*, *Przegląd Sądowy* 2007, nr 7–8;
29. J. Jodłowski, Z. Reisch, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1987;
30. A. Kalisz, *Reguły interpretacyjne stosowane przez ETS*, *Europejski Przegląd Sądowy* 2007, nr 2;
31. A. Kędzińska-Cieślak, *Komis (Zagadnienia cywilnoprawne)*, Warszawa 1973;
32. M. Koenner, *Likwidacja upadłościowa*, Kraków 2006;
33. J. Korzonek, *Prawo upadłościowe i prawo o postępowaniu układowem. Komentarz*, Kraków 1935;
34. K. Korzan, *Stanowisko prawne syndyka masy upadłości i jego kwalifikacje*, *Przegląd Prawa Handlowego* 1993, nr 5;
35. K. Korzan, *Syndyk masy upadłości*, *Radca Prawny* 1993, nr 2;
36. W. Lüke, *Das europäische internationale Insolvenzrecht*, *Zeitschrift für Zivilprozess* 1998, t. 111;
37. C. Mik, *Europejskie prawo wspólnotowe*, Warszawa 2002;
38. L. Miszewski, *Obowiązkowe zawieszenie biegu procesu w postępowaniu spornem według k.p.c.*, *Nowy Proces Cywilny* 1933, nr 4;
39. G. Moss, F. Fletcher, S. Isaacs, *The EC Regulation on Insolvency Proceedings, A Commentary and Annotated Guide*, Oxford 2002;
40. J. Niesiołowski, A. Mikołajczyk, *Z zagadnień wykładni prawa europejskiego* [w:] *Polska kultura prawna a proces integracji europejskiej*, S. Wronkowska (red.), Kraków 2005;
41. K. Osajda, *Prawo upadłościowe i naprawcze oraz umowy nienazwane w orzecznictwie Sądu Najwyższego – przegląd orzecznictwa*, *Głosa* 2006, nr 3;
42. J. Pałys, *Syndyk masy upadłości – pozycja ustrojowa*, *Prawo Spółek* 2000, nr 3;
43. K. Pannen, S. Riedemann [w:] *European Insolvency Regulation*, K. Pannen (red.), Berlin 2007;
44. M. Pazdan [w:] Z. Radwański (red.), *System prawa prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna*, t. 2, Warszawa 2002;
45. D. Pawłyszcz, *Postępowanie cywilne i administracyjne z udziałem syndyka oraz egzekucja z masy upadłości*, *Przegląd Prawa Handlowego* 1994, nr 7–8;

46. L. Peiper, *Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego (część pierwsza) i przepisów wprowadzających Kodeks postępowania cywilnego wraz z ustawami i rozporządzeniami dodatkowymi, tudzież z umowami międzynarodowymi*, t. 1, Art. 1–392, Kraków 1934;
47. M. Porzycki, *Podstawa jurysdykcji krajowej w głównym postępowaniu upadłościowym*, *Kwartalnik Prawa Prywatnego* 2008, z. 1;
48. M. Porzycki, *Prawo restrukturyzacyjne a zakres zastosowania unijnego prawa upadłościowego*, *Monitor Prawniczy* 2015, nr 20;
49. H.G. Schermers, D. Waelbroeck, *Judicial Protection in the European Communities*, Deventer–Boston 2002;
50. B. Stelmachowski, *Zarys procedury cywilnej obowiązującej na ziemiach byłego zaboru pruskiego i na górnym Śląsku*, Poznań 1923;
51. M. Szydło, *Jurysdykcja krajowa w transgranicznych sprawach upadłościowych w Unii Europejskiej*, Warszawa 2010;
52. A. Szymański, *Stanowisko prawne zarządcy przymusowego*, *Przegląd Prawa Cywilnego* 1939, nr 7–8;
53. Z. Świeboda, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2006;
54. J.L. Vallens, *Les droit européen de la fallite; la Convention relative aux procédures d'insolvabilité*, *Actualité Legislative Dalloz* 1995;
55. H. Vallender, *Aufgaben und Befugnisse des deutschen Insolvenzrichters in Verfahren nach der EuInsVO*, *KTS Zeitschrift für Insolvenzrecht* 2005;
56. K. Weitz, *Autonomiczna wykładnia europejskiego prawa procesowego cywilnego – wprowadzenie i wyrok ETS z 14.10.1976 r. w sprawie 29/76 LTU Lufttransportunternehmen GmbH und Co. KG przeciwko EUROCONTROL*, *Europejski Przegląd Sądowy* 2007, nr 10;
57. A. Zieliński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, A. Zieliński (red.), Warszawa 2012;
58. Z. Ziemiński, *Logika praktyczna*, Warszawa 1998;
59. D. Zienkiewicz, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2004.